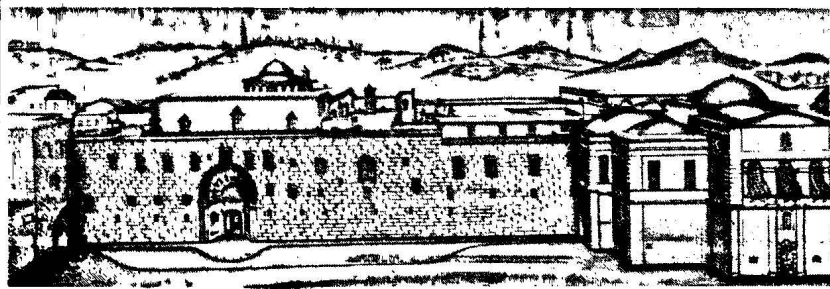

ՄԻՈՆ

Ս՝ ՅԱԿՈԲԵԱՆՅ ՎԱՅԻ ԵԱՅՈՅ ՅԵՐՈՈՒՍԱԼԵՄ

«سیون» مجله ارمنیة شهریه ، دینیة ، ادبیة ، ثقافیة ، للغة والبیان .

"SION" an Armenian Monthly of Religion, Literature and Philology

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

Լ.Զ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1962

◀ Յուլուար ▶

Թիւ 1

ՆՈՐԻՆ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՆՕՐ

Ա. ԾՆՆԴԵԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Ժողովուրդ Հայոց որ ի սփիւռս աշխարհի,

Խննդեան այս խորհրդաւոր ու հրաշապատում գիշերուան մէջ նորէն կը հնչեն մեր հոգիներուն երկնային պատգամն ու հաւաստիքը մարդերուն տրուած, հրեշտակներու բերնով. «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ և յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»:

Մանուկը որ այսօր վերստին իր խանձարուրը կը բանայ մեր հոգիներուն խորը, խորհուրդն ու մարմնառութիւնն է խաղաղութեան և սիրոյ: Այս գիշեր նորէն բաց է երկինքը և ճառագայթ ուղիներէն հրեշտակներ երկիր կ'իջնեն, աւետելու խաղաղութեան և սիրոյ իշխանին ծնունդը:

Խաղաղութեան այս պատգամը ըզձանքն ու կարօտն է եղած տարիներով տառապող սերունդներու, պատմութեան մութ, հեղին և արիւնոտ ծփանքներուն դիմաց: Այդ աղբստրկու ճիշդ այսօր աւելի քան շատցած ու բարձրացած է, կեանքի անհամաչափ և տրտում գնացքին համընթաց, և դարձեր է սուր ու ցաւազին աղաղակ մը՝ միլիոններու հոգիէն բարձրացող:

Մեր Տիրոջ ծննդեան նախօրեակին, իշխողներու և գերիներու այդ օրերու աշխարհին մէջ, երբ խաղաղութիւնն ու սէրը երազներ իսկ չէին մարդոց հոգիներուն, և արդարութիւնը տառապանք էր ու նախճիրը հեշտանք, երբ յղփացում, արիւն և քրտինք իրարու կու գային ստեղծելու համար անհամբերաշխ և անկարելի կեանքը այդ անխաղաղ դարերուն, չկար աւելի քաղցր երազ ու սփոփանք քան խաղաղութեան ձայնը, որ պիտի գար խորտակելու արեան արիքները և անուշելու թշուառութեան մռայլը մարդոց սրտերուն:

Գերութիւնը չարիք մըն է, պատերազմը՝ ոճիր, վասնզի անոնք ամէնէն անգութ յայտնութիւններն են ատելութեան, որ կ'որջանայ և կ'եռայ մարդոց սրտերուն խորը: Հրեշտակները կը պատգամեն նոր օրէնքը կեանքին և ծնունդը խաղաղութեան և սիրոյ իշխանին, որ աշխարհ կու գայ ոչ միայն մեր փրկութեան ի խնդիր, այլ որպէսզի ցնծայ աշխարհը այն բանին համար, որ երազն է եղած դարերով մեր ամբողջ էութեան, որ արեւու կաթիլէն մինչև երկնակութեան ու ցաւի որոփը կ'երկարաձգուի, վերածուելու համար սրտառուչ աղբստանքի մը՝

4727

մեծ ուղծթողի շրթներուն. «Զի խաղաղեցին խոռվութիւնք, լռեցին պատերազմունք, դադարեցին յարձակմունք թշնամեաց, տնկեսցի սէր և արդարութիւն ի յերկրի»:

Վասնզի կեանքի ողբերգութիւնը կը սկսի հոն, երբ մարդիկ սինիք և եսամոլ զգացումէ մը կը նային իրարու: Մտնծալ և ամբոխեալ հոգիները չեն կրնար սիրել և սերտել եղբայր մարդերը, ստեղծելու համար իրենց շուրջ այն տաք ու եղբայրական մթնոլորտը, որ մեզ կ'առաջնորդէ անձնասիրութեան նեղ կածաններէն դէպի աշխարհութեան լայն պոռտանները: Որքան անոյշ և զեղեցիկ պիտի ըլլար կեանքը, եթէ մարդ անասնական նայուածքով չնայէր անոր:

Աւետարանի պատմութեան բոլոր տուեալները, որոնց իրաւունքը սուրբ է մեզի համար, կը հաստատեն թէ Գրիստոսի սիրոյ և խաղաղութեան ոգին անուշահոտ օծումը եղաւ ապականած մարդկութեան: Աստուածախառն շունչ մը՝ որ թափանցեց քայքայուած ու ապականած ընկերութեան մը բոլոր խաւերուն մէջ, ուր անիրաււածներ, վիրալից սրտեր ու գերիներ կային, ամբարիշտ լուծերու ներքէ կրաստացած, ինչպէս նաև լոյսի կարօտ կոյրեր և ճշմարտութեան ուղին կորուսած իմաստուններ, խարխափելով թանձրացած և անարշաւ լոյս մութի մը մէջ: Աշխարհ բերուած այդ ոգիով մարդկային ստոյգ գիտակցութեան արժէքը բարձրացաւ զերգանացօրէն, ներշնչելով մեզի մեր փրկութեան խարխիւն եղող հաւատքը և հոգևոր դիւցազնութեան մը անփնելի զէնն ու զրա՛ր հազցնելով մեզի:

Յիսուսի հրաշալի ծնունդը ոչ միայն աստուածապաշտութեան երկիւղած զգացումն ու խորհուրդը կը բերէ մեզի, ոչ միայն շնորհներու և իմաստութեան ճանաչումի և զօրութեան սերմերը կ'աճեցնէ մեր մէջ, իր անասուեր նայուածքին շերտութեամբը, այլ սիրոյ և ներողամտութեան, զութի և զոհաբերման կամբը կը պատասպարէ մեր տկար մարմինն մէջ: Իրմով հակառակորդներ կը դառնանք կեղծիքի, սուտի, բռնաւոր ձգտումներու և անմիտ վրէժխնդրութեան:

Այս գիշեր թող նորէն հնչեն մեր հոգիներուն մէջ երկնահնչիւն այն ձայները՝ որոնք բարեբաւտիկ օր մը երկրի վրայ լուսեցան ծննդեան մութ ու անշուք այրին մօտ և որ հիմա անսահման բարձունքի մը վրայ կը թնդան վերըստին, հոս փոխադրելու Յիսուսով կենդանադրուած «Խաղաղութիւն»ը և յաւերժացած «Հաճութիւն»ը:

Ժողովուրդ Հայոց, դուն դարերով խաղաղութեան ծարաւն ու իղծն ես ունեցեր, ազատութեան տենչանքին չափ բուռն և երկնքին չափ խորունկ: Քեզի պարտադրուած պայմաններու արգասիքը չէ միայն պատճառը այս ըլծաւորութեան, այլ որովհետեւ դուն հաւատացած ես թէ խաղաղութեան, սիրոյ և համերաշխութեան աշխարհի մէջ միայն կարելի է իրագործել Աստուծոյ թագաւորութիւնը և լեցնել մարդուն կարօտը: Խաղաղութեան զգացումը լոյծ, տարտամ և վերացական յղացք մը չէ եղած քեզի համար, այլ ջիւերով զգալի, թանձրացեալ ու մարմնացած հիք մը, սլացք մը՝ քու ըլծանքի թափին մէջ երկնքի դուռները խորտակելու չափ:

Դուք, զաւակներ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ի սփիւռս աշխարհի, որ կը հաւատաք Աստուծոյ Որդիի մարմնով երեւալուն, մեզի հետ միասին այս գի-

ԽՍԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԷՆ ՆԵՐՍ ՍԿՍԱՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դ.

Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռը, նուիրապետականօրէն իբրև երկրորդ կարևոր սրբավայր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, էջմիածնէն յետոյ, պահած է դարերով և կը պահէ այսօր մանաւանդ իր տարօրէն ամուր կշիռը Հայ-ժողովուրդի սրտին ինչպէս մտքին վրայ, մնալով մեր արտասահմանի կրօնական ու հանրային կազմակերպութեանց մէջ ամէնէն շերտ ու կենդանի կուռանը:

Ի մտի պէտք ենք ունենալ որ Հայ ժողովուրդը ոչ միայն այսօր, այլ նոյնիսկ անցեալի մէջ չէ ունեցած սրբավայր մը, որ կարենար հաւասարել Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Վանքին, որ Քրիստոնէութեան առաջին Եպիսկոպոսապետին՝ Յակոբոս Տեառնեղբոր պատմական Աթոռն է, Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ ամենափառաւոր անցեալ ունեցող Աթոռներէն մին, հաստատուած հոն՝ ուր առաջին անգամ մեր Տէրը դրաւ իր արքայական գահը: Պատմական

չեր ձեր երկկիւղած էութեան խորերէն անգամ մը ևս աղերսեցէք սիրոյ և խաղաղութեան իշխանէն որ փարատին մէզն ու մառախուղը, չքանան չարիքն ու յուսահատութիւնը, տարագրուին տագնապն ու տխրութիւնը աշխարհի երեսէն:

Այս է եղած հանապազօրեայ աղօթքը հայ սերունդներու, որոնք դարերով քակեցին մեծ դամբաններու խորհուրդը և հովուեցին հօտը հողիններուն. որոնք ամէն մընունդի, կրակուած հաւատքի տենդէն, կ'ուզէին տեսնել իրենց անուրջը, երկնքի կապոյտին և կամ հայրենի հողին վրայ մարմին առած:

Անոնց ստուերները թափանցիկ են և անոնց դանկերը ճառագայթներու հնոց մը, զոր չկրցան մարել բարբարոսութիւնները բոլոր ժամանակներու:

Միացնենք մեր աղօթքները անոնց մշտամրմունջ աղերսանքին, ապրեցնելու համար մեր մէջ սուրբ երազը մեր նախնեաց, այս սրբազան գիշերէն հիւսուող:

Մեր Տիրոջ Ս. Ծննդեան առիթով, մեր խորին երախտագիտութիւնն ու անկեղծ հաւատարմութեան զգացումները մեր սիրելի Թագաւորին, Հիւսէյն Առաջինի, ինչպէս նաև իրմով գլխաւորուած Յորդանանի վարիչներուն:

Տէրը միշտ անսասան պահէ Հաշիմական դահր և անոր անզուգական դահակալին շնորհէ անփորձ, երջանիկ և արդիւնաշատ տարիներ, իրագործել կարենալու իր ժողովուրդին արդար ակնկալութիւնները, խաղաղութեան և սիրոյ քաղցը մթնոլորտին մէջ:

փոթորիկները չեն կրցած խախտել անոր պատուանդանը, որովհետև անիկա սուրբ է և կը նայի յաւիտենութեան: Գիտենք թէ ինչ եղած է ան սնցեալին մէջ և ինչ է այսօր, մեր ազգային ու կրօնական կարիքներուն դիմաց:

Ս. Տեղեաց դարաւոր մեր իրաւունքներով ու սեփականութիւններով, անոնց կրօնական ու ազգային արժէքներով, իբրև ուխտաւայր քրիստոնեայ հայ սերունդներու, Երուսաղէմի Աթոռը կը զրաւէ տեղ մը՝ որուն կրօնական տաւրածքը հոգիներու վրայ վեր կը մնայ չափերէ և բաղդատութիւններէ: Թող թէ Հայ Երուսաղէմը, իբրև առաքելական Աթոռ, վառք մը և ուխտաւայր մը ըլլալէ աւելի բան մը եղած է միշտ հայ հոգիներուն մէջ, հազնելով հայեցի նկարագիր մը, որուն սեւեռած մնացին ուխտաւոր սիրտերը, զգալով անոր աննուաճ կարօտը իրենց մանկացած, տառապած, խաչուած ու յաղթանակած Աստուծոյ խորհուրդին ընդմէջէն, որոնելով միշտ իրենց հոգիին խորէն Անոր անթառամ շունչին հուրն ու շաքարը, այդ Սրբավայրերու յիշատակին կապուած, հոն գտնելով իրենց անցեալին ու երազին շօշափելի նոյնութիւնն ու իրականութիւնը:

Երուսաղէմի Հայ Սրբատեղիները, մեծաւ մասամբ ձեւակերտ ու համազրուութիւն արքաներու և իշխաններու, բիրեղացումն ու մարմնացումն են մեր ժողովուրդի հոգեկու գոյնութեան, այն անդիմադրելի սլացքին՝ որով ցեղի մը հոգին այսպէս ինքզինքը կ'առարկայէ միջոցն ի վեր: Միւս կողմէ, միայն պատմութեան չեն պատկանիր սքանչելագործ զոհողութիւններն ու մարտիրոսացումները այս Ուխտին, որուն կոչումն է եղած գերազանցօրէն Սուրբ Երկրին մէջ, մեր կրօնական ու ազգային իրաւանց պահպանութիւնը, միշտազային քրիստոնէութեան այս ոստանին մէջ: Իսկ այս օրերուն, երբ Վանքը իր տնտեսական ամէնէն սուր տազնապի օրերն է որ կ'անցնէ, շնորհիւ Աստուծոյ մշտահոս ողորմութեան, Հայ ժողովուրդի գիտակից զոհողութեան և Երուսաղէմի ուխտանուէր Միաբանութեան ճիգերուն, Աթոռը կը շարունակէ տակաւին իր դիմազրաւումի գործը, հակառակ տնտեսական այն ծանր տազնապին՝ որուն ենթարկուած կը մնայ Հաստատութիւնը:

Անհայրենիք աստանդականութենէն եկող բոլոր հայ ուխտաւորները կրկնապէս կը գտնեն իրենց հոգեկան մխիթարութիւնը յաւիտենական քաղաքի և միջկրօնական այս սրբարանին մէջ: Առաջին զգացումը կրօնական է, հոգեկան քաղցրութեան անթարգմանելի իրողութիւնը, որուն կը ձգտի միշտ մարդս որեւէ կերպով, որքան ալ ծանրաբեռնուած ըլլայ իր էութիւնը աշխարհի ամէնէն դժուրակ հոգեբով: Միւսը ազգային է, որովհետև կը զգայ թէ Աստուծոյ այս քաղաքին մէջ իր կրօնական իշխանութիւնը ունի ուշադրաւ և բախտաւոր կացութիւն մը՝ որ նախանձը կրնայ շարժել այլապէս բախտաւորուած, բայց այս գետնին վրայ անմասն ժողովուրդներու:

Հայրենիքէն հեռու, բայց սրբութեան գերագոյն կեդրոնին մէջ, Ս. Յակոբը կը մնայ նոր Լուսաւորչի կանթեղ մը՝ հայուն հոգեկան աշխարհին վերև մշտաւառ ու պայծառ: Սիրի բարձունքին հանգչած այն տապանակը, որուն մէջ պահուած է հազար անգամ նահատակուած, բայց յաւերժ կենդանի ազգի մը մխիթարութեան և յոյսի մուրհակը:

Գուցէ աւելի դիւրին պիտի ըլլար Թափանցումն ու արժեւորումը ընելու

ըստաճանքներուն, եթէ պահ մը կտրենայինք մտածել որ մեր ժողովուրդը չունենաւ Երուսաղէմի մէջ այն ինչ որ ունի այսօր, իբրեւ ազգային ու սրբազան ժառանգութիւն, զոր մեր նախնիք թողուցած են մեզի: Հրաշքի մը համազօր այս իրողութիւնը, որով իր ճակատագրին դէմ ամէն օր մաքառող մեր ժողովուրդը, դարեւ դար ամէն կողմ շարունակ վերլոտնուած և անաւագուած, կըրցած է սակայն պահել հոս, Վիշտին սրբութիւնը և Յոյսին զօրութիւնը խորհրդաւորող այս երկրին մէջ, իր դերն ու դիրքը հաւասար դիմ վրայ՝ աշխարհի ամէնէն հզօր ու յառաջագէտ ազգերու կարգին: Անոնք որ վնասութեան մութ ժամու մը մէջ փորձուեցան երբեմն տարակուսիլ այս ազգին հոգւոյն մեծութեանը վրայ, թող զան հոս՝ տեսնելու մեր ժողովուրդի կամքին ու Հաւատքին այլապէս և զերազանցօրէն զմայելի այն ժառանգութիւնը, ուր կը հանդիսադրուին մեռնիլ չգիտցող ցեղի մը լաւագոյն առաւելութիւնները:

Իրապէս տիտանեան կամքով և ոգիով զրահուած մարդեր պէտք է եղած ըլլան անոնք՝ որոնք իրենց համեստ ոյժերով տևական արդիւնքներ տուած են մեր եկեղեցիին ու ազգին, օժտելով զմեզ անօտարանալի ժառանգութեամբ մը՝ որ թիկնչեւ այսօր մեր միտքի զանձն է անցեալի նաւաբեկութիւնէն մնացած:

Եթէ մեր պատմութեան մեծ իրողութիւններէն մին է թէ վանքերը մեծ դեր են կատարեր, ատիկա անշուշտ ակնարկութիւնը չէ այն հաստատութիւններուն, որոնց մէջ ապրելէ աւելի շնչած են կարգ մը վանականներ կամ ճշգնաւորներ, չունենալով որեւէ գերիվերոյ նպատակ ծառայելու ազգին կամ հայրութեան պէտքերուն, այլ անոնք՝ որոնք իբրեւ լուսաւորութեան վառարաններ կանգնած՝ կըրցած են նշուէլ հայրութեան համատարած մարմնի զանազան մասերուն վրայ, փոքր ի շատէ փարատելով դժբախտ ժամանակներու մէջ բռնութեան և աւերներու, արիւնի ու հալածանքներու երեսէն թանձրացող խաւարը:

Փառք երախտաւոր մեր նախնիքներուն, որոնք ըրած են իրենց կարելին, Ս. Երկրի մէջ մեզի կտակելու համար նուիրական այս ժառանգութիւնը: Բոլորիս պարտքն է շարունակել մեր նախնեաց գործը Հայ Երուսաղէմի մէջ, պահելու մեր հաւատքին կանթեղը միշտ վառ, մեզի սեփական Ս. Տեղեաց մեր իրաւունքներուն վերեւ: Այդ լոյսը մեր ազգին պատիւն ու պարծանքն է: Հայ Երուսաղէմին պահպանութիւնը Տիեզերական Երուսաղէմին մէջ, պէտք է ըլլայ մեր ազգասիրութեան զերազոյն պարտականութիւնը, որովհետեւ հոգևոր այս ժառանգութիւնը Տունն է ազգին:

Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ ...» ըսած է Սալմոսերգուն, և դարերէ ի վեր նոյն զգացումով նայեր են բազմաթիւ հայ սերունդներ այս սրբազան բարձունքին: Հայրութեան զգացումը Հայ Երուսաղէմի նկատմամբ եղած է աւելի քան սրտագրաւ: Մեր նախնիք քրիստոնէական խորունկ զգացումով նայեր են հայկական Սիոնին, ուր իրենց հաւատքին և արեան զինը եղող սրբութիւններ դարերով մնացեր են կանգուն և յաւերժաթիւ, Վստահ ենք որ հայուն փորձուած ու տոկուն ազգասիրութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ վտանգուի սերունդներու արեան զինը եղող այս սուրբ ու ազգային ժառանգութիւնը:

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

«Ահաւասիկ աւետարանման ձեզ ուսախօսիք մեծ, որ եղիցի ամենայն ժողովրդեան: Ձի ծնաւ ձեզ այսօր Փրկիչ, որ է Օծեալ Տէր ի Բաղաթի Դաւթի: (ԴՄ. Բ. 10-11):»

Յիսուսի ծննդեան օրերուն, Պաղեստին Հռովմայի մեծածաւալ կայսրութեան մէկ նահանգն էր: Եւ այդ առիձնները Օգոստոս կայսրէն հրաման ելած էր որ աշխարհագիր մը կատարուի և ամէն մարդ արձանագրուի իր պատկանած քաղաքի կառավարութեան տնօրէնի մէջ: Յովսէփ, ըլլալով Դաւթի տունէն և ազգատունէն, ստիպուած էր Դաւիթիոյ Նազարէթ քաղաքը ձգելով գալ Հրէաստան և արձանագրուիլ Դաւթի քաղաքը եղող Բեթղեհէմի մէջ: Երբ Յովսէփ և իր նշանածը՝ Մարիամ եկան Բեթղեհէմ, տեղ մը չկրցան գտնել բնակելու համար: Ինչպէս որ մէջ ալ տեղ չկար, ուստի գիշերը անցուցին մօտերի մը մէջ և հոն, այդ առթիւ տեղի ունեցաւ մեր Փրկչին ծնունդը:

Ա. — Յիսուս ծնաւ խիստ համեստ պայմաններու ներքեւ: — Մէկ կողմէն աղքատութիւնն ու օտարութիւնը, իսկ միւս կողմէն՝ բարեկամներէ ու ծանօթներէ հեռու միակեցութիւնը անտանելի կացութիւն մը ստեղծած էին Յովսէփի և Մարիամի համար: Բայց անոնք համբերատարութեամբ հայտնուեցան կացութեան հետ, վայելելով միւս կողմէն նախախնամութեան հոգածութիւնն ու տաղանդորութիւնը:

Աշխարհ թէն լուռ և անտարբեր էր, սակայն երկինք ուրախութենէն կը ցնծար Փրկչին այս ծնունդովը, որուն աւետիսը հրեշտակը անմիջապէս հաղորդեց զաշտի մէջ իրենց հօտերուն պահպանութիւն ընող համեստ հովիւներուն և ըստ: Վաղ եւս ձեզի մեծ ուրախութեամբ անտարբեր կու լուծ, որ բոլոր ժողովուրդին պիտի ըլլայ: Վասնզի ձեզի այսօր փրկիչ մը ծնաւ Դաւթի Բաղաթի:

Ինչ մէջ, որ ինք Օծեալ տէր է: Եւ ասիկա ձեզի ծեսն մը ըլլայ, մանուկ մը պիտի զօնեմ խանձարուրով փաթրուած ու մտերի մը մէջ պատկած» (ԴՄ. Բ. 10-12):

Ծնունդի այս խրախուսիչ աւետիսը չտրուեցաւ Հերոդէսի պաշտպաններուն, Հռովմայի կայսերական ընտանիքի անդամներուն կամ Յունաստանի փրկիչներուն, և ոչ ալ Հրէաստանի դպիրներուն ու քահանայապետներուն, այլ հրեշտակը զայն աւետեց խոնարհ դասակարգի պատկանող զաշտի հովիւներուն: Նախախնամութիւնը օժանդակ պահեց զայն իմաստուններէն եւ գիտուններէն ու յայտնեց թղայոց» (Մատթ. ԺԱ. 25): Որովհետեւ առաջինները ի վիճակի չէին գնահատելու այս խոնարհ բայց խորիմաստ ծնունդին նշանակութիւնը:

Աստուծոյ գործիչներէն է մեծ ձեռնարկները համեստ պայմաններով սկսիլ: Ծանօթ հեղինակ Արթըր Րիտ Կրիպլը կ'ըսէ. «Մեծնդի մեծագոյն հմայքը անոր պարզութիւնն է: Անկիկա օճախմարութեան օր մըն է՝ որ մարդու հոգիին կը խօսի, որովհետեւ ամէն մարդ դիւրութեամբ կ'ըմբռնէ զայն»: Իսկ Շէյքսպիրը կ'աւելցնէ. «Եւ ազգոյն է խոնարհ ծնունդ ունենալ եւ համեստ դասակարգին մէջ համարուիլ Բանք երեսուր ծանր կսկիծով ու ազգի ռակեպաս վճելով մը»: Արքայական պաշտպաններու և կամ հարուստներու ապարանքներուն մէջ տեղի ունեցած մեծագործող ու մեծափառ ծնունդներ երբեք պատահած է որ օգուտէն աւելի ֆլուսներ հասցուցած են մարդկութեան: Հեռեւեար լուռ և համեստ ծնունդ մը ունենալ և ժողովուրդին օգտակար ծառայութիւններ մատուցանել քան թէ մեծափառ թափ պաշտպանութեան մէջ ծնիլ և անպատեղ ծառի մը նման անօգուտ մէկը ըլլալ մարդկութեան:

Բ. — Յիսուսի ծնունդը քեւեւ այսպէս օտար խոնարհ էր, բայց մեծ օգտակարութիւններ ունեցաւ համայն մարդկութեան: — Յիսուսի այս համեստ ծնունդը ընկերութեան պատմութեան մէջ չորս դարաշրջան մը բացաւ, անով՝ կրօնի պատմութեան մէջ չորս էջ մը սկսաւ, ինչպէս նաեւ աշխարհի քաղաքակրթութիւնը յեղաշրջուեցաւ հիմնովին: Մտերի այս խոնարհ ծնունդը մարդոց

կրօնական փորձառութեան վրայ նոր լոյս մը սփռեց, և որով աշխարհի մէջ քրիստոնէութեան հաստատման պատճառ եղաւ:

Փրկչին այս ծնունդը մանուկները հոգածութեան առարկայ դարձուց և անոնց շուրջ հետաքրքրութիւն ստեղծեց: Մարդկային ցեղի պատմութեան մէջ մանուկները բոլորովին անտեսուած էին Յիսուսի աշխարհ գալէն առաջ: Հին առեւն կրօնի առեւնորդները մանուկներով հետաքրքրուած չէին, իրենց պատգամները ուղղուած էին չափահաս ար մարդոց, անտեսելով մանուկը, ինչպէս նաև իգական սեռը: Իսկ Յիսուս հետաքրքրուեցաւ մանուկներով, սիրեց և օրհնեց զանոնք, և նոյնիսկ Աստուծոյ թա՛գաւորութիւնը մանեղու համար մանուկները օրինակ ներկայացուց աշխարհի: Ասոր իբր արդիւնք, քրիստոնէական եկեղեցիներ ամենուրեք դպրոցներ բացին մանուկները կրթելու համար:

Յիսուսի աշխարհ գալը բարձրացուց նաև իգական սեռին ընկերական դիրքը: Յիսուսէ առաջ կ'ընէր չունէր ընկերային այն դիրքն ու առանձնաշնորհումը՝ զորս այսօր կը վայելէ քաղաքակիրթ ազգերու մէջ:

Յիսուս մեծ արժէք տուաւ նաև խմորոց անհատականութեան, ռիճիջ օգուտ է մարդու մը համար եթէ ամբողջ անխորհրդ ցանի, բայց իր հոգին կորսնցնէ՞ս (Մկ. Ը. 36): Իր այս պատգամով, Յիսուս շեշտեց մարդու բարոյական արժանիքը և անոր հոգիին ճիշտութիւնն ու յաւիտենական արժէքը:

Գ. — Յիսուսի այս խոնարհ ծնունդը զԱստուած յայտնեց մարդկութեան: — Մեր Փրկչին Աստուածայայտնութիւնը երկու որոշ ուղղութիւն ունեցաւ՝ մէկը՝ զԱստուած յայտնել, այսինքն՝ Աստուծոյ մարդուն հանդէպ ունեցած հետաքրքրութիւնը, համակրանքը, կարեկցութիւնը և սէրը ծանօթացնել. իսկ միւրը՝ մարդը յայտնաբերել, այսինքն՝ ցոյց տալ աշխարհի թէ մարդ էակին մէջ բարձրագոյն կեանք մը ապրելու համար ներքին ի՞նչ ընդունակութիւններ թաքնուած են, ի՞նչ նոր կարելիութիւններ կը գտնուին: Մարդու ներսիդին Աստուծոյ հետ ներդաշնակ կեանք մը վարելու համար հոգեկան ի՞նչ խորունկ իրձերկան, և տակաւին չմակաւած ի՞նչ բնազդ-

ներ ու թաքուն կարողութիւններ ծարուած են: Այս բոլորը մարդոցեայ Յիսուսը իր ապրած բարձր կեանքով երևան բերաւ և մեզի ցուցադրեց գործնականապէս:

Աստուած շատ մը կերպերով ինքզինքը աշխարհի ծանօթացուցած էր, բայց Յիսուսի կեանքին մէջ Անոր յայտնութիւնը իր կատարելութեան հասաւ: Յիսուսի ծնունդը ուստի Աստուծոյ մերձեցումը եղաւ մարդկութեան և մարդկութեան ալ մերձեցումը Աստուծոյ:

Յիսուսի ծնունդէն առաջ, Աստուծոյ մօտին մարդոց ունեցած գաղափարը շատ թերի էր: Մարդիկ կը կարծէին թէ Աստուած տիեզերքը ստեղծելէ ետք անկիւն մը քաշուած է և հանդիսատեսի գեր մը միայն կը կատարէ մարդոց վրայ: Փրկչին ծնունդը սակայն հերքեց այս սխալ կարծիքը և ցոյց տուաւ մարդոց թէ Աստուած շարժուն ու գործն ոյժ մըն է տիեզերքի մէջ և մարդոց հետ հաղորդակցութեան մէջ է միշտ, ինչպէս առիթով մը ըսաւ. «Հայրս մինչեւ այսօր կը գործէ եւ ես ալ կը գործեմ» (Յովհ. Ե. 17): Յիսուսի այս խօսքը լուսարանեց մարդոց միտքը և շտկեց Աստուծոյ մօտին անոնց ունեցած թիւր կարծիքը:

Հատ Յիսուսի, Աստուած մեզ սիրող մեր երկնաւոր Հայրն է, իսկ մենք՝ Անոր որդիները: Ամերիկացի նշանաւոր քարոզիչ Ֆրիթս Փրուքս իրաւունք ունի երբ կ'ըսէ. «Մանուկ Յիսուսի ծայրը ցնծութեամբ ևս լեցէ մեզի թէ մարդիկ Աստուծոյ զաւակներն են: Քրիստոնէութիւնը ուստի ուրիշ բան չէ բայց եթէ մարդոց Աստուծոյ հետ, իբրև հայր և որդի, մտերմիկ հաղորդակցութիւնը: Յիսուս Քրիստոսի միջոցաւ մասնակից ըլլալով Անոր բնաւորութեան, Յիսուսի էմմանուել անունը (Աստուած ընդ մեզ) ցոյց կու տայ թէ Աստուած մեզմէ հեռու չէ, այլ մեզի մօտ է և մեզի հետ:

Հիթանոս կրօնքներու ազդեցութեան ներքեւ աշխարհ խաւարի մէջ կ'ապրէր. Յիսուս, իբրև երկինքէն իջած լոյս, լուսաւորեց մարդկութիւնը և տուաւ անոր կեանքին շիտակ ուղղութիւն մը, յայտնաբերելով Աստուծոյ մօտիկութիւնն ու սէրը մարդոց: «Վասնզի Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը, մինչեւ իր միածին Որդին առաւ որպէսզի ամեն ով որ Անոր հաւատայ՝ չկոր-

սրբի, այլ յաւիտեանական կեանք ունենայ» (Յովհ. Գ. 16): Յիսուս մարդկային մարմնի մէջ ապրեցաւ այս յաւիտեանական, բարձրագոյն կեանքը և մեղի օրինակ եղաւ որ մենք ալ հետեւինք իր քայլերուն:

Դ. — Յիսուսի խոնարհ ծնունդը նոր կեանք մը բերաւ աշխարհի: — Ինչպէս ինքը ըսաւ. «Ես եկայ որ կեանք ունենան եւ աւելի եւս ունենան» (Յովհ. Ժ. 10): Միւս կրօնքները չունէին այս առաւել և ճոխ կեանքը՝ զոր Յիսուս աշխարհ բերաւ, ապրեցաւ, քարոզեց և սորվեցուց մարդոց որ հաւատաքով իրեն դիմելով ստանան իրմէ այս յաւիտեանական և երանաւէտ կեանքը: Մարդիկ հին կրօնքներու արտաքին երկարածիք ձեւակերպութիւններէն յոգնած ու անկենդան գրութիւններէն ձանձրացած՝ կրօնական կենդանարար կեանքի մի կարօտը կը քաշէին խորապէս: Մարդկային ցեղի կրօնական փորձառութեան պատմութեան մէջ զգալի պակաս մըն էր ասիկա: Յիսուս ճիշդ ատենին աշխարհ գալով լրացուց մարդոց այս կենսական պակասը:

Յիսուս, որպէս Աստուծոյ էութեան լիման մէջ պատկերը և Անոր փառաց յաւիտեանական լոյսը, մէկ կողմէն Աստուած մարդոց մօտեցուց և միւս կողմէն՝ մարդը Աստուծոյ, և որով աստուածային բարձր կեանքի հաղորդակից ըրաւ մարդը: Իրմով Աստուած մարդացաւ, իսկ միւս կողմէն ալ մարդը աստուածացաւ, այսինքն՝ աստուածային շնորհներով օժտուած հոգեւոր բարձրագոյն կեանքը ապրելու սկսաւ:

Քրիստոնէութիւնը ուստի ո՛չ գրքի, ո՛չ օրէնքի և ո՛չ ալ տառական իմաստով դաւանանքի կրօնք է: Քանզի գիրը կը սպաննէ, իսկ հոգին կ'ապրեցնէ: Դաւանանքը առանց գործնական կեանքի վերածուելու, տեսնել մը իմացական ուղղափառութիւն (Intellectual orthodoxy) միայն յոռաջ կը բերէ մարդու կեանքին մէջ և ուրիշ ոչինչ: Սատանան ալ Աստուծոյ գոյութեան կը հաւատայ, բայց ի՛նչ օգուտ երբ այդ հաւատքը կեանքի չի վերածուիր:

Դաւանանքը, վարդապետական գրուած թիւններ կարեւոր են, ոչ ոք կը մերժէ զանոնք, բայց քրիստոնէական կրօնի մէջ կարեւորագոյնը կեանքն է, զոր աշխարհ

բերաւ Յիսուս՝ երբ այցելեց մեր երկրագունդը: Ամերիկացի մեծ հեղինակ Լայմոն Էյպսթիլ բառերով, Յիսուսի աշխարհ բերած այս կեանքը «եթէ արեւայայտեցաւ իմացական ձեւով՝ անկէ հաւատքի հանգումակը յառաջ եկաւ, երբ արեւայայտեցաւ կազմակերպական ձեւով՝ անկէ ծէս եւ աւարդութիւններ երեւան եկան, իսկ երբ արեւայայտեցաւ կազմակերպական ձեւով՝ անկէ Սկեղեցիցի սեղծուեցաւ»: Հետեւաբար Յիսուս ինքն է թէ՛ վարդապետութիւնը, թէ՛ հաւատքի հանգանակը և թէ՛ բուն իսկ Աւետարանին մեղի քարոզած հոգեւոր բարձրագոյն կեանքին ակնադրւելը: Այլ խօսքով, Յիսուս կեանքն իսկ է, ինչպէս ըսաւ. «Ես եմ համարուում եւ համարուելիս եմ կեանք» (Յովհ. ԺԴ. 6): Այն որ Յիսուս կը գտնէ, արդէն գտած կ'ըլլայ ամէն բան, թէ՛ կեանքը և թէ՛ անոր շխտակ բացատրութիւնը:

Ե. — Յիսուսի խոնարհ ծնունդը միաժամանակ «եկրի վրայ խաղաղութիւն եւ մաքուր միջոց հաճութիւն» բերաւ: — Յիսուս, իրեւ «Եւթան խաղաղութեան», աշխարհ եկած էր աւետանի համար թէ Աստուծոյ մեր երկրորդ հայրն է, իսկ մարդիկ՝ իրաւունք եղբայրներ ու քոյրեր: Ուստի, Աստուծոյ հայրութեան ներքեւ, մարդիկ պէտք է ապրին իրարու հետ փոխադարձ յարգանքով, իրարու վիրտները մօմքն ջանալով, ունենալով իրենց համար բարեացակամութիւնը կեանքի կանոն, սերը կեանքի սկզբունք և խաղաղութիւնը կեանքի նպատակակէտ:

Յիսուս ըսաւ. «Խաղաղութիւն կը բուրում ձեզի, իմ խաղաղութիւնս կու օսմ ձեզին» (Յովհ. ԺԴ. 27): Ինքը այս խաղաղութեան կեանքը ոչ միայն աշխարհ բերաւ, այլ և ապրեցաւ, քարոզեց և մեղի ժառանգ թողուց: Քրիստոնէութիւնը, զոր մենք կը դաւանինք, խաղաղութեան կրօնք է: Քրիստոնեան այն է որ կ'ապրի այս աշխարհի մէջ ամէն ատեն վայելելով մեքի անգործութիւն, սթի խաղաղութիւն եւ հոգեկան եղանկութիւն: Մէկը որ զուրկ է «ամէն մտքէ վեր» աստուածային այս խաղաղութենէն, իսկապէս դժբախտ արարած մըն է այս աշխարհի վրայ:

Աշխարհ որեւէ ժամանակէ տեւիլ տշտմ պէտք ունի այս խաղաղութեան: Ո՞ր պիտի տայ աշխարհի համար այս խաղաղութիւնը իմէ ոչ մանկացեալ Յիսուսը, և որո՞ւ միջոցաւ իմէ ոչ մեր Մհնք՝ քրիստոնիստներս ծանր պատասխանատուութեան ներքեւ ենք թէ՛ Աստուծոյ առջեւ և թէ՛ մեր խղճի դատաստանին: Մհնք ոչ միայն ապրելու ենք այս խաղաղութեան կեանքը, այլև պարտական ենք տարածելու դայն մարդոց մէջ: Սրբազան Մատեանը կ'ըսէ, «Ի՞նչ գեղեցիկ եմ խաղաղութիւն աւետարանողներուն եւ բարի բաներու աւետիս տուողներուն ոտները» (Հովմ. Ժ. 15): Յիսուսի համար շիտակ էր այս խօսքը: Անիկա աշխարհ եկաւ «խաւաքի եւ մահուան ստուերի մէջ նստողներուն լոյս տալու ու մեր ոտները խաղաղութեան նամբուն մէջ տեղադրելու» (Ղպ. Ա. 79): Մհնք ալ, իբրեւ Յիսուսի հետնողներ, պէտք է խաղաղութիւնը տարածող մէջ մէկ առաքեալներ ըլլանք այս աշխարհի մէջ:

Երբ Յիսուսի այս խաղաղութիւնը առաւելու աշխարհի վրայ, այլևս մարդիկ կը սկսին ինքնաբերաբար գիրարկողներ իբրեւ եղբայրներ և քոյրեր, և կը վարուին իրարու հետ սիրով, համերաշխութեամբ, բարեացակամութեամբ և հաճութեամբ: Ասով է որ Աւետարանին «Եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» պատգամը գործադրուած կ'ըլլայ մարդոց մէջ:

Քրիստոնէութիւնը կը սկսի մտորել մէջ ծնած մանուկ Յիսուսով՝ որ Փրկիչն ու Օծեալ Տէրն է մարդկութեան: Այս համեստ պայմաններով ծնած Փրկիչն ու Տէրն է որ երկու հազար տարիներէ ի վեր թագաւորեց բիրաւոր մարդոց սրտիւններէ մէջ և այսօր ալ կը թագաւորէ, և որուն թագաւորութիւնը անվախճան է: Այս խոնարհ ծնունդունեցող մանուկն է որ փոխեց մարդոց ապրելակերպը և առաւ անոնց նոր ու բարձր ներշնչումներ՝ մազլցելու համար կեանքի աւելի բարձր ոլորտները, դէպի Աստուծոյ շնորհաց գահը և դէպի կատարելութիւն: Հետեւաբար Անոր այս խորմամաս ու հրաշափառ ծնունդը Աստուծոյ մեծագոյն պարգեւն է մարդկութեան: «Գուհուքիւն Աստուծոյ» Անոր այս անպատկեր պարգեւին համար» (Բ. Կորն. 1, Թ. 15):

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՑԵԱՆ

Ֆրէզնո, Գալիւ.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Դ.

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՊԱՅՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԸՍՏ ՏԱԹԵՒՈՒ ԴՊՐՈՑԻՆ

Ե. ԱՍՏԻՃԱՆ, *միեռոյն տեղը.*

Շարականներէ (ԲԿ., Անդադար յերկինս օրհնարանողք, Որ զլոյսն անհառ շնորհաց, Լցեալ աստուածային շնորհիւ, Վարդապետն վառեալ ծաղիկ, Այսօր տղիւր գիտութեան յորդեալ, Այսօր ցնծան երկնայինքն և պար, Անպատու մե կառք) և Ընթերցուածներէ (Ելք, Դ. 1-12, Երմ. Ա. 4-12, Եսայի, ԻՐ. 1-2, Գործք, Թ. 13-20, Սփես. 2. 10-17, Մատթ. Ժ. 13-19) ետքը՝ միեռոյն ձեռով կը տրուի գաւազանը.

«Ա՛հ զնիմգերոյ աստեան վարդապետութեան, եւ լո՛ւր սրբազան մարգարէին կրկնաբանութեան»՝ քի Պաշտատ արարէ գնանապարհ Տեառն, եւ ուղիս արարէ գաւազն Աստուծոյ մերոյ: Վասն որոյ եւ դու յօծար կամօք պատրաստեալ գնանապարհ Տեառն օրինօք եւ հաւատով ի հոգի եւ ի մտքին հաւատացելոց: եւ ըստ աշխատութեան եւ վասակոյ քոց արժանի լիցիս ժառանգել զխոսացեալ տեղին, քի Ա՛հ ես եմ՝ անդ եւ պատեցնեալն իմ եղիցին, ի նոյն սէր վառելով զմիսս քո յամենայն ժամ. ամենք: Շարական (ԲԿ., Երբ ժամ հերձեաց Մովսէս) և Պաշտարիչ:

Այս աստեանի մէջ Վարդապետին առջեւ կը դրուի յօծար կամօք: Առանց յօծարութեան, առանց փափաքի դժուար է յաւիտեան օրին դրանք մէջ, ո՛ւր մնաց հոգեւոր գործի մէջ: Աստուծոյ ճանապարհը միշտ պատրաստ պահել հաւատացեալներու կեանքին մէջ, այսինքն՝ միշտ լարուած պահել անոնց հոգիները իրենց յարացոյցին, միայն իմաստութեամբ և գիտութեամբ չ'ըլլար, այլ յօծարականութիւնը անհրաժեշտ է այդ գործին մէջ յաշնդելու համար: Ով որ յօծար կամօքով, սիրով կը կատարէ իր գործն ու պաշտօնը, միշտ կը յաշնդի և վարդա-

պետի համար անհրաժեշտ է այդ պայմանը, որովհետև ձանձրանալու, զղջալու և իր գործը թողնելու հազար ու մէկ պատճառներ կրնան ունենալ, — այնքան զբաղուել է իր պաշտօնին գործադրութիւնը, բայց երբ սէր, յօժարակամութիւն ունի, ինքնին կը հարթունի այդ գծուարութիւնը։ Ներքը և ինքը կը յաջողի և իրը արժանաւոր պաշտօնեայ, Քրիստոսի առած խոստման համեմատ, կ'ըլլայ հոն՝ ուր է ինքն Քրիստոսը։

Զ. ԱՍՏԻՃԱՆ, միենոյն տեղը.

Շարականներէ (ԲԶ., Ով հրջանիկ տէր Սուրբ Գրիգոր, Առաջնորդ հաւատոյ, Ով երանելի և բարեպաշտ Թէպոս, Սքանչելի հուր աստուածութեան, Նոյն և Նման Հօր և Որդւոյ, Հոյսւ պարի ձորէ առաքեցար, Անապական սուրբ զխաչն օրհնես) և Ընթերցուածներէ (Բ. Օր., ԼԱ. 23, ԼԴ. 9, Աեսու. Ա. 1-2, Եզեկ. Գ. 16-19, Գործք. ԺԸ. 7-11, Յակ. Ա. 26-27, Կողոս. Ա. 24-29, Մկկ. Զ. 6-13) ետքը՝ միենոյն ձևով կը տրուի գաւազանը.

«Ա՛ռ փկեցեալուք մասինքն վարդապետութեան, եւ յիշես քեզիմ' ըզօրհնադէր վասն այստ ասօրհանի ճոյն մարգարէն Նայնաս յալլում ճեղուղ ի սոյն ոճ բանի՝ ասելով. ե՛լ ի վերայ լեռինդ բարձու, աւեսարանիդ Սիոնի, այսինքն ի գլուխ եւ ի կատար ամենայն բարձր և ղծուարէն առաքինութեանց, եւ այսպէս բարոգեալ զբանն Աստուծոյ։ Եւ զուգայսոսիկ կատարեալ՝ արժանի լինիցիս անճառ խնդութեան, ժառանգել զկեանս՝ Զորակն ոչ ետես եւ ունկն ոչ լուալ եւ ի սիրտ մարդոյ ոչ անկալ՝ բազմապատիկ փոխարիւնօք ընդ ամենայն սուրբս, ճնորձօքն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. ամենն»։

Շարական (ԲԶ., Որ լուսով աստուածային) և Պահպանիչ։

Վարդապետին կրօնաւորական կեանքին կատարելագործութիւնը պայման և պատճառներ կը գրուի քարոզութեան համար։ Ծաթեակցին Նսայի մարգարէին խօսքերը բոլորովին կը հեռացնէ իրենց տառական իմաստէն և կը խորհրդաւորէ զանոնք կրօնաւորական կեանքի ծայրագոյն ըմբռնումով։ Առաքինութիւններու ամենէն բարձր ու ամենէն գծուարին ծայրիւրը ելլելէ ետքը

քարոզչիւն է Աստուծոյ խօսքը։ Ներքին կեանքի ողջութիւնն ու սրբութիւնը մեծ ոյժ մըն է մարդու համար։ առանց տառադժուար է ամուր կենալ բարոյական սկզբունքներու վրայ։ Վարդապետին համար տարակոյտ չկայ որ աւելի բարձր նշանաւ կուրծիւն մը ունի ներքին կեանքի կատարելութիւնը։

Է. ԱՍՏԻՃԱՆ, Հրահրային կողմ.

Շարականներէ (ԱԿ., Սլորոյ անմահ և երկնաւոր սուրբ, Որ առաքեցիր նախընթաց քու՛մ, Որ զարգարեալ զգեալաւոր, Որ թագաւորաց ազգաց և ազանց, Որ ի հրացալտ սաւառնաթեմից, Անսկիզբն Աստուած անճառելի, Ի վերայ վիմի հաւատոյ հիման) և Ընթերցուածներէ (Ելք. Է. 8-12, Ես. ԾԲ. 7, 15, Կե. 1-2, Գործք. ԺԲ. 1-5, Ա. Յովհ. Ա. 1-5, Բ. Տիմ. Գ. 10-13, Բ. 1-7, Դիւ. ԺԶ. 1-9) ետքը՝ միենոյն ձևով կը տրուի գաւազանը.

«Ա՛ռ եւ զիօքնեալուք ասօրհան վարդապետութեան, որպէս զի կատարացիս ճնորհօք Հովոյն Սբոյ կատարել գործով, զոր ինչ բարոգեալս բերանով։ Որպէս զի այնու զօրացեալ՝ արդիւնաւորեցի բան բարոգութեան քո, ըստ բանի մարգարէին, քեզ բարձրացո զօրութեամբ զբարբառ քո։ Եւ յամենայն ժամ առնլով եւ ուսուցանելով՝ մեծ կոչեցիս յարհայտութեան Տեսուն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. ամենն»։

Շարական (ԱԿ., Աւետաւոր հայոց) և Պահպանիչ։

Ներքին կեանքի կատարելագործութեան պայմանն էտքը կը շեշտուի արտաքին կեանքի կատարելագործութիւնը, որոնք արդէն զիրար կը բացատրեն։ Կարելի չէ որ կատարեալ ներքին կեանք մը չցոյցայ արտաքին կեանքի վրայ։ Հակառակը կեղծաւորութիւն պիտի ըլլար, որուն հետ գործ չունին ո՛չ քրիստոնէութիւնը, ո՛չ ալ մահաւանդ քրիստոնէութեան ուսուցումն ու քարոզութիւնը։

Նայն ընկուռ և ետքը սորվեցնելու սկզբունքներն զերազանց մէկ բացատրութիւնն է որ առջև կը դրուի, և այդ սկզբունքը, ստուգելու, հիմն է կատարեալ յաջողութեան վարդապետին համար։ Այն բանը որուն չի հաւատար քարոզիչը և կը քարոզէ, իսկա-

պէս անյաջող ու ապարդիւն քարոզ մըն է խօսուածը. այն առաքելութիւնները, առօրին քրիստոնէական շարժումը կը դժուարին և սակայն երբ ասոնց նշանը իսկ չկայ քարոզչին քով, պարագայ խօսքեր են իր բոլոր ըսածներն ալ: Աստուծոյ շատ շատ վայրկեանական բաներ են, բայց երբեք չեն նպաստեր հաւատացեալներու տեսական և աւելորդ շինութեան:

Ը. ԱՍՏԻՃԱՆ, միւսնոյն տեղը.

Շարականներէ (ԿԶ., Տէր սր զգթութիւնդ քո զառառ, երկնաքաղաքացին Յովնանէս, Որ զծածկեալ խորհուրդ կենաց, Երկի երբեմն աշակերտացն, Ժողովեալ ընտրելոց մատասանիցն, Անսկիզբն Աստուած բանդ որ ի Հօրէ) և Ընթերցուածներէ (Առկաք [Իմաստ.], Ա. 5-7, Յօր, ԻԸ. 12-28, Եղեկ. 17. 1-6, Դործք, Ի. 28-32, Ա. Պետ., Ե. 1-4, Ա. Տրմ., Ե. 17-22, Յովն. Ի. 19-23) ետքը՝ միւսնոյն ձևով կը տրուի գաւազանը.

«Ա՛ռ եւ զուրբերդ սասիման վարդապետութեան. քանզի առեւ զօրութիւն ի Քրիստոս իննէ իբրեւ զվեմ անշարժի ի դրանց դժոխոց, համարձակ քաղաքի, եւ մի՛ երկնցի ի մահուանէ, մի՛ որաւ փառս ի մարդկանէ, մի՛ առնուլ կաշառս, մի՛ երեսս, մի՛ աշառութիւնս եւ մի՛ ծովու թիւն, յուսադրեալ ի մարգարէին հրամանէ, Բարձրացուցեմ եւ մի՛ երկնցի: Եւ վասն այսորիկ խոստումն աստուածային հրամանացն կատարեսցի ի վերայ քո ըստ անուանութեան, որ ասեմ. քե՛ Զոր ձեզ ասեմ, ամենեցուն ասեմ, զբերով զանուն քո ի դպրութիւն կենաց, ընդ երջանիկ դասս առաքելոցն. ամեն:»

Շարական (ԿԶ., Որ շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն բարձր) և Պահպանիչ:

Համարձակ քարոզութեան պէտքը կը շնորհուր Ծ. Վարդապետութեան Ը. Աստիճանով: Աշխարհի մէջ բարոյական և նրութեան հազար ու մէկ տեսակ պատճառներ կան, որոնք կրնան համարձակ քարոզութիւնը շնորհեցնել իր նպատակէն. կաշառ իր բոլոր ձեռքով գուրսէն, իսկ ծովու թիւն իր բոլոր կողմերով ներսէն, միշտ պատրաստ են փոխելու համարձակ քարոզութեան: Վարդապետը սիրելի զվեմ ան-

շարժելի պէտք է կենայ այդ բոլոր պատահականութիւններու առջեւ և մարգարէի ըսածին պէս ճշմարտութեան ձայնը միայն պէտք է բարձրացնէ:

Թ. ԱՍՏԻՃԱՆ, միւսնոյն տեղը.

Շարականներէ (ԿԶ., Որ արարիք զօրութեամբ զիմանալեացն, Որ յաթոռ փառաց նստիս, Աղբիւր լուսոյ և ճառագայթ, Որ համանման մեծին Եղիայի, Եկայք լուսաւորեալ մանկունք, Որ համագոյր ես Հօր և Որդւոյ, Սուրբ զԱստուածածինն օրհնուած թեմաք, Փայտ կենաց որ փոխանակ) և Ընթերցուածներէ (Զաք. ԺԲ. 6-10, Ես. ԽԵ. 1-4, Դործք, ԻԸ. 25-32, Ա. Պետ., Գ. 13-20, Բ. Տրմ., Ա. 6-14, Մատթ. Ե. 13-16) ետքը՝ միւսնոյն ձևով կը տրուի գաւազանը.

«Ա՛ռ եւ զիններդ ասիման վարդապետութեան, քանզի առեւ հրաման ի Տեառն Ընթերցել ընդ ամենայն ողորս սիւղերաց, եւ աւետարանել զառաքելն եւ զվերջին զալուսն ճորտ, ըստ բանի մարգարէին՝ քե՛ Աստուծոյ օրհնութեան, անաւարտ Տէր Տէր զայ զօրութեամբ, եւ բազումն տեսնեալք իւրով: Վասն որոյ եւ մեք ամենեքեան հայցեմք յամենաբարի եւ քաջ Հովնապետէն մեք, զի քանզի եղ ընդարձակութիւն սրտի եւ լոկմութիւն յամենայնի առ ի պահպանութիւն հօսի իւրդ եղ յանձնեցելով, ըստ հանդիպ Տեառն կառավարել եւ ի չափ հասակի կատարելութեան Քրիստոսի հասունացնել, եւ առաջի նորին գտնելի եղ մեզ առանց ամօրոյ եւ ծառայ ազնուական, յորմէ եւ թասն քաղաքի ունել զիշխանութիւն: Եւ վարձատրեսցես ի Քրիստոս Աստուծոյ մեքն: ամեն:»

Շարական (ԿԶ., Որք արժանաւորեցայք կոչել) և Պահպանիչ:

Ծ. Վարդապետը այս Թ. Աստիճանով իշխանութիւն կ'առնենայ առաքելութիւն ընել, այսինքն՝ ոչ միայն համարձակ քարոզել, այլ նաեւ ընտարձակ քարոզել ընդ ամենայն ողորտ տիեզերաց: Աւետարանին լոյսը տանել իր հօտէն դուրս, կատարելապէս առաքելական աշխատութիւն մըն է: Ծ. Վարդապետին տրուած այդ իշխանութիւնը ցոյց կու տայ՝ թէ բացարձակ է

իր քարոզչիւն իրաւասութիւնը և կախում չունի նուիրապետական ձեռնարկութիւններէ:

Այս կէտը արդէն առանձին հրահանգով ալ կը շեշտուի հոսքը՝ Մ. Վարդապետի իրաւասութեան օահմանը գծելու տոնէն. բայց, ինչպէս տեսնաք մեր ուսումնասիրութեան փկղբները, շատ կանուխ ժամանակէն, զեղծութիւնու առջև առնելու համար կանոնադրուած է որ Մ. Վարդապետը իր եկեղեցիէն կամ վիճակէն դուրս քարոզելու համար Վիճակաւոր Առաջնորդին, եթէ կար, հրաւերին սպասէ:

Ժ. ԱՍՏԻՃԱՆ, Արեւելեան կողմ.

Առաւօտեան ժամերգութիւնը կը շարունակուի մինչ և Նորաստեղծեալ, ըսիւ է մինչ և Առաւօտեան ժամու վերջը. Նպիսկոպոսը բեմ կ'ելլէ և կը բազմի աթոռի վրայ և կը սկսի Ժ. Աստիճանի տըւչութեան արարողութիւնը:

Շարականներէ (ԴԿ., Որ էն յեռնեան, Այսօր երկնայնոցն վայր իջեալ տօնեն, Արմատ ճշմարիտ աստուածային, Աստուածային հաւատոյ հարցն, Որ յարմատոց հարցն արոց, Ի համարտեալ Բանին յերկնո, Այսօր զուարեացան հրեշտակք, Էջ Միածինն ի Հօրէ) և Ընթերցուածներէ (Ա. Թագ., ԺԶ. 5-13, Գ. Թագ., Ա. 38-40, 46, 48, Երգ Երգոց, Է. 11-Ը. 3, Եսայի, Խ. 1-10, Թագ. Ե. 16-20, Ա. Կորնթ., ԺԴ. 18-19, 26, Բ. Տիմ., Դ. 1-8, Մատթ. ԺԶ. 13-20) ետքը՝ միեւնոյն ձևով կը տրուի գաւազանը:

«Ա՛ռ եւ զայս աստիճան կատարեալ բուոյ օսաներորդին, որ ընու զքիւ չորեքասաներորդին: Փանգի առեւ զճնոհն Հոգւոյն Մբոյ՝ կատարել զճնգեսին մտաւոր բանսն ի մէջ Սկեղեցւոյ, զոր առաքեալն կարգաւորէ.

այսինքն՝ սալմոսել, վարդապետել, եւ յայնն զբանս աստուածայինս, ի լեզուս խօսել, եւ քարգանութիւնս առնել առ ի շինութիւն եղբարց եւ ի կատարումն նկեղեցւոյն Աստուծոյ: Ըն ինքն Տէր Յիսուս Աստուած, որ կարողն է զօրացուցանել զեզ եւ հաստատել ի դոյն, պահեսցէ քաղցրութեամբ, եւ ամբարցուցէ օրհնութեամբ, եւ ծաղկաւառ դեսցէ ճնոհմափայլութեամբ զվիսս եւ զզգա, յարման քո, զսիրսս եւ զխորհուրդս քո, զբանս եւ զգործս քո, զմութսս եւ զեղս քո ընդ ամբածածուկ աջովն: Սե հօր քո ձեռամբ եւ բարձր բազկաւ հեղլով ի վերայ քո թգ՝ ճնոհմս նառազայքից Հոգւոյն Եօքնազան պայծառութեամբ, որպէս ի դասս առաքելոցն հրաբորբոք ծաւալմամբ, հրազինել զեզ բոս հրեղինացն ճնոհմաբախտութեան, զմայլել, հրճուել, զուարեանալ, ցնծալ խայտաւոր ընդ քեզմեզ քո յանապառ ուրախութիւնս, ընդել զուղիսս փափկութեանցն Աստուծոյ՝ օրհնութեան ճնոհմութեան, անուամբ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Մբոյ, որուն փառ յալիսեանս. ամէն»:

Շարական (ԴԿ., Մարգարէից գերագոյն) և Աւետարան (Մատթ. ԻԸ. 16-20), զոր նոյնինքն գաւազան տուող Նպիսկոպոսը կը կարդայ: Այս Աւետարանէն անմիջապէս ետքը կը կարդայ Նաե Գր. Տաթևացւոյ օրհնարիւր աղօթքը՝ «Հայր սուրբ, Աստուած ճշմարիտ սկսուածով, որուն աստղին մասը ուղղուած է Ամենատուրք Նրբորդութեան անձեռուն զատ զատ, իսկ հանգիստը կամ երկրորդ մասը ուղղուած է միանգամայն Ամենասուրք Նրբորդութեան:

Շատ գեղեցիկ յօրինուած ք մը ունի այն աղօթքը, ներշնչուած է և կը ներշնչէ կենդանի՝ Մուրք Գրական պատկերներով և օրինակներով, և զեղուն՝ քրիստոնէական խորունկ հաւատքով:

(Շարունակելի՝ 11)

Արտադրուած է այս Շարաքաբերէն, 1966

ՔԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱՇԱՐԻՔ

Ա.

Ձիւն, ցուրս ու սարսուռ,
Սարհուն վրայ եւ ձորերուն խոր.
Լուսինն սառույցի փըրուած կըսոր,
Ասդիւր՝ լացող աչք,
Դաշտանը կարին վերեւ կաթնաթոյր:

Ձիւն ու սրտմութիւն մարդոց սիրտերուն՝
Ի գո՛ւր կ'որոնեմ Եւրջըս ու հեռուն,
Ժըպիսն արեւուն,
Բարեկամութեան ըսփոփանմն անոյց:

Անցած օրերու յիշատակն աղփուր,
Լեռներէն անդին լուռ կը հեծկլճայ,
Հոգիս բընաւեր մոլորած թռչուն,
Օրերուն դէմ չար:

Բայց խիղճս է պայծառ,
Հեռուն կը շողայ արեւն ոսկեսաւ,
Խոստումով վաղուան,
Հին գինին ինչպէս բաժակներու խոր:

Բ.

Օրերէն այս ցուրս կ'ուզէի միայն,
Նայուածք մը ծըպիս, կըսոր մը բերկրանք,
Գգուանքը ձեռքին բարեկամութեան,
Ինչ որ փափաքն է մարդերուն բոլոր,
Վիշտերուն դէմ մերկ եւ անարձագանգ:

Օրերու ճամբուն՝ օրերէն սրտում,
Յանուն սէրերուս, երազներուս վառ,
Յոյսերուս դալար, կը բավձայի դեռ
Քիչ մ'արդարութիւն:

Տեսնէի մարդիկ անվիւս եւ ուրախ,
Աւսարհն ընդարձակ, երկինքը պայծառ,
Սիրտերուն վրայ ծիածան մը նոր
Կապող իր կամար:

Ինչպէս կ'ելուզուի խաղողէն զինի,
Ածուխէն կըրակ,
Այնպէս ալ ջուրը վերածուէր լոյսի,
Երազներն մարդոց՝ իրականութեան:

Գ.

Կ'անձրեւէ նորէն, կ'անձրեւէ բարակ,
Կը դողան ծառեր հովերուն դիմաց,
Կ'արթննան ուժգին ցաւերս հին ու նոր,
Արցունքներով յորդ:

Անձրեւէն շիջող կայծերու նըման,
Հրնուանքներս բոլոր կը մարին կարգաւ,
Ծառերն օդին մէջ կ'օրօրուին սրտում,
Շուներու աչիւն՝ վախ մը թաց ու մութ,
Երազներս ռսկի լուռ կը մոխրանան:

Երկինքներու խոր կ'ընկրկի ճակաւ,
Շարանն ամպերու ծուէն առ ծուէն,
Եղկանուէ լոյսով կը լեցուի չորսկողմ,
Մութերէն յետոյ, ցաւերէն ազաւ,
Ի՞նչ լաւ է աւխարհ:

Վ.ՏԱՐԱՆԴԻ

1957 Փետր. 17, Ամման

ԽՐԱՍՏԵՍԻՐԱԿԱՆ

Ս. Է. ՈՒԱՅԹԵՔԸՐ

Տեսութիւններ Յիւզեբի Մասին

Եւ

Փաստեր Աստուծոյ Գոյութեան

ԳԼՈՒԽ ԻԲ.ՄԻՋՈՑԻ ԸՄԻՌՈՒՆՈՒՄԸ
ԸՍՏ ՆԵՏՏՈՆԻ ԵՒ ԳԼԱՍՍԵՆՏԻ

Այս փոփոխութեան գլխաւոր հեղինակը եղաւ Պիտրոս Գասսենտի (1592–1655), Կալիլէի եւ Կեպլերի բարեկամ, որ մերժեց միջոցի քարոզչեան յաջքը՝ իրեն լեցունութիւն եւ վերադարձաւ յոյն աթոմապաշտներու ուսուցումին՝ պարապ մասին։ Վերջին այս դրութեան համաձայն, նիւթը տարածուն չէ՝ միջոցի ամբողջութեան չափով, այլ ատակ շարժելու միջոցէն ներս, որմէ մաս մը միայն կը գրաւէ։ Գասսենտիի կարեւորութիւնը կապուած է այն իրողութեան՝ որ իր սկզբունքները որոշեցրուեցան Նեւտոնի կողմէ եւ այդպէսով եղան դասական բնագիտութեան սկզբունքներ։ Այնուհետեւ միջոցը նկատուեցաւ իրեն իւրայատուկ իրականութիւն, անկախ զինք լեցնող նիւթական մարմիններէն կամ իր իմացքէն՝ մարդկային մտածումի մը մէջ։ Ան անսահման էր իրեն տարածք, յաւիտենական՝ իրեն տեսողութիւն եւ թատերաբնմի էր ուր կը խաղար տիեզերք թատերերգութիւնը։ Այսպէս եւ յայտարարէ Նեւտոնը։ Քացարձակ միջոցը, իր իսկ բնութեամբ, անկախ որեւէ արտաքին համեմատութենէ, կը մնայ միշտ ինքնանման եւ անշարժ՝ եւ «բոլոր

իրերը զետեղուած են միջոցին մէջ դիրքի կարգաւորութեան մը համաձայն»։ Այս եղած չէր բնաւ դասականութեան տեսակէտը եւ, ինչպէս պիտի տեսնենք քիչ անդին, բնագիտութեան վերջին Նուստումները ցոյց տուին թէ այս տեսակէտը ամբողջովին սխալ է։

Ըստ Գասսենտիի եւ Նեւտոնի դրութեան, նիւթական աշխարհի բոլոր դիպուածները կրնան վերածուիլ գոյութեան եւ շարժումի մանրէներու, որոնք որոշ դիրք մը ունին միջոցին մէջ եւ որոշ գոյատեւում մը՝ ժամանակին մէջ։ Այս մանրէները կրնան ազդել իրարու վրայ իրենց փոխադարձ ոյժերուն շնորհիւ, որոնք կը փոխանցուին կամ հպումով, ինչպէս ընդհարումի պարագային, եւ կամ հեռավորութեան մը վրայ՝ ինչպէս ձգողութեան պարագային։ Միջոցի որոշ կէտի մը վրայ իրարու յաջորդող դէպքեր կրնան դասակարգուիլ շարունակական շարայարութեան մը համաձայն, յատկանշուած թուական փոփոխակով մը որ կը կոչուի «ժամանակ», եւ միշտ կարելի է ըսել թէ երկու դէպքեր, որոնք տեղի կ'ունենան միջոցի տարերք կէտերու վրայ, «նոյնժամանակ» են կամ ոչ։ Ի՞նչու դիտողները, ուր որ գտնուին եւ ինչպէս որ տեղափոխուին, կը համաձայնին ճշգրտորէն նոյնժամանակութեան իրենց զննատուումին մէջ, այնպէս որ տիեզերքի հոսանքներին նկարագրութիւնը «միջոց» եւ «ժամանակ» եզրերով՝ ամբողջովին զերծ է ենթակայական տարրերէ։

Նման իմացքներ փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան մէջ ներմուծելու փորձը բաղիւսեալ այն դժուարութեան որուն կը հանդիպին բոլոր գրութիւնները որոնք հիմնուիլ կ'ուզեն քարոզչեան անջատումին վրայ ոգիին եւ նիւթին միջեւ։ Այսինքն թէ ոչինչ կայ նախատեսուած ոգեկանին եւ նիւթական գոյութեան փոխազդեցութեան համար։ Կարելի չուծում մը թելադրուած թուեցաւ ըլլալ զադիպարով մը, առաջ նետուած 1647ին Քէյմպրիջի պատնական չէնտի Մորի կողմէ, այն է թէ մարդու ուղեղին մէջ մասին մէջ կայ զգայականութեան կեդրոն մը կամ ներքին զգացականութեան գործարան մը ուր կեդրոնացած է ըմբռնողութիւնը, որուն կը

փոխանցումն արտաքին աշխարհի պատկերները զգայարաններու միջոցաւ եւ ուր անոնք ունին «հպական նոյնացում» հոգիին հետ, որ այսպէսով կ'ըմբռնէ զանոնք: Նեւտոն յանդգնօրէն թելադրեց որ միջոցը կրնայ ըլլալ Լուստոծոյ զգայարանական կեդրոնը: «Զի՞ր յայտնուիր արդեօք երեւոյթներէն, կ'ըսէր ան, թէ գոյութիւն ունի անմարմին էակ մը, կենդանի, իմացական, ամենուրեք ներկայ, որ, անսահման միջոցին մէջ, որպէս իր զգայարանական կեդրոնը, կը տեսնէ ներքնապէս իրերն իսկ, կ'ըմբռնէ զանոնք ամբողջովին եւ կը հասկընայ զանոնք միակտուր կերպով, անոնց անմիջական ներկայութեամբն իսկ իրեն»:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

ՄԻԶՈՅԸ ՍԱՀՄԱՆԸՆԻՈՐ Ե
ԹԵ ԱՆՍԱՀՄԱՆ

Նեւտոնեան վարդապետութիւնը միջոցի անսահմանութեան մասին տիրապետեց տիեզերագիտութեան եւ բնագիտութեան վրայ երեք դարեր շարունակ, Լորիստոտէլեան սահմանաւոր միջոցի մերժումէն մինչեւ Էմիլիկթրնի սահմանաւոր միջոցին մուծումը: Արիստոտէլ մարմինի մը տեսլը կը նկատէր զայն պարունակող մարմնին ներքին մակերեսը. այն մարմինները, որոնք ուրիշ մարմիններու մէջ պարունակուած չեն, որեւէ տեղ չեն. հետեւաբար առաջին երկինքը, ամէնէն կեդրոնախոյսը, որեւէ տեղ չէ. միջոցը եւ ժամանակը գոյութիւն չունին անկէ անդին: Ասկէ կ'եզրակացնէր որ տիեզերքի ամբողջական տարածութիւնը սահմանաւոր է:

Երբ, Տիխոյի եւ Կեպլերի աշխատանքներուն հետեւանքով, այս տեսակէտները մէկտեղ դրուեցան, բնագիտական եւ աստղագիտական տեսութիւնները, որոնք յաջորդեցին անոնց, կապ ունէին ամբողջութեամբ զոսմոսի այն մասին՝ ուր կը բնակինք. ինչ որ կը պատահէր միւս ծայրը, եթէ կար հեռագոյն ծայր մը, ատոնք անմերձեւալի նիւթեր են փորձառական բանաձեւումներուն կամ տեսաբանական հաշիւներուն եւ անդին՝ արդիւնաւոր վարկածներէն: Դիտնականները մեծ արդարադատութեամբ

անդարդարձան որ անօգուտ է աշխարհը մտածել իրբն սահմանաւոր, բայց միայն եթէ անոր սահմանաւորութիւնը որեւէ ազդեցութիւն մը գործէ դիտելի երեւոյթներուն վրայ:

ԺԹ. դարու սկիզբը տեղի ունեցաւ մաթեմատիկական մշակումի գործունէութիւն մը հետագայ զարգացումներուն ուղղութեամբ: Հաւատքը թէ Եկկլիտեան երկրաչափութիւնը, այն որ մինչեւ այսօր կ'ուսուցուի դպրոցներէն ներս, երկրաչափական միակ կարելի դրութիւնն է, յայտնուեցաւ ըլլալ առանց հիմունքի. գտնուեցաւ իրողութիւն մը — որ չընդունուեցաւ առանց բուռն պայքարի տարածուած նախապաշարունակներուն դէմ — թէ՛ ինչ կը վերաբերի տրամաբանութեան, կան, բացի Եկկլիտեան դրութենէն, բազմաթիւ այլ կարելի երկրաչափական դրութիւններ, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ կանոններով. ասոնք կոչուեցան ոչ-Եկկլիտեան երկրաչափութիւններ. եւ, տրուած ըլլալով որ ասոնցմէ իւրաքանչիւրը կ'արժէ միւսներուն չափ տրամաբանութեան աչքին, հարցը թէ այս երկրաչափութիւններէն ո՞րը լաւագոյն կերպով կ'արտայայտէ իրական չափութիւնը այն երկրին ուր կ'ապրինք, հարց մըն էր որ չէր կրնար լուծուիլ առանց գտնելու թէ այս տեսութիւններէն ո՞րը լաւագոյնս կը համապատասխանէ փորձառութեան:

Դիտարկութեան միակ տեսակները, որոնք կրնան օգտակար հանդիսանալ այս տեսակէտով, աստղադիտական փորձարկութիւններն էին տիեզերքի ամէնէն հեռաւոր մարմիններուն վրայ. որովհետեւ Եկկլիտեան եւ ոչ-Եկկլիտեան երկրաչափութիւններու միջեւ տարբերութիւնները կը դառնան դիտողութեան արժանի, երբ երկրաչափական շատ լայն պատկերներ նկատի առնուին միայն: Այս տեսակէտով որոշ արժեքով դիտարկութիւններ կարելի եղաւ կատարել վերջերս միայն. կարելի է տալ այստեղ հակիրճ բացատրութիւն մը այս մասին:

Հարիւր տարիներ առաջ, աստղագէտները կը կարծէին որ աստղերը եւ երկնային ըզլոր առարկաները կը պատկանին լայն եւ միակ դրութեան մը, մօտաւորապէս ուսպնականի ձեւով, կեդրոնական մակերես ունենալով ծիր կաթին ճանապարհը կամ Galaxie'n: Վերջին կէս դարէն ասդին յայտնի եղաւ որ միլիոնաւոր առարկաներ,

որոնք հեռադիտակներուն մէջ կ'երեւին իբրեւ ամպի գունդեր — nébuleuses — դուրս են ծիր կաթային դրութենէն եւ իրենք, իրենց կարգին, ակակաւ ծիր կաթիններ են. ասոնք ծանօթ են իբրեւ առատ-ծիր կաթային համասեղութիւններ: Կարելի է ասոնց հեռադիտութիւնները գնահատել եւ ճշդել արագութիւնը որով կը հեռանան մեզմէ կամ կը մօտենան մեզի. 1920ին յաջորդող տարիներուն, նշանաւոր եղաւ զիւտը որ անոնց մօտենալու ծգտումը բոլորովին բացառիկ է. գործնականին մէջ, արտա-ծիր կաթային բոլոր համաստեղութիւնները կը հեռանան. եւ գտան նմանապէս որ որքան կը հեռանան, նոյնքան կ'աւելնայ անոնց արագութիւնը: Ամբողջ սիեզերքը, հեռաաբար, մեծական ընդլայնումի մէջ է: Փորձառական այս գիւտը տիեզերքի մը որ մշտական ընդլայնումի մէջ է կը պահանջէր տեսական բացատրութիւն մը. եւ 1930ին, Նյուտինկիթին ցոյց տուաւ որ դիտուած բոլոր իրողութիւնները կրնան ըմբռնելի դառնալ իբրեւ տրամաբանական դրութեան մը մասերը, եթէ զոսմոսը ենթադրուէր ոչ-Եւկլիտեսան, «կորուծեան» որոշ արժէքով մը — այսինքն մնայուն չափանիշը որ կը զանազանէ Եւկլիտեսան երկրաչափութիւն մը ոչ-Եւկլիտեսանէն —: Ասիկա պարտադրեց եզրակացութիւնը թէ տիեզերքը սահմանաւոր է քանի որ ունի զանգուած մը որ կը հասնի խտրանալով մեծերիու որոշ թիւի մը. այսուհանդերձ սահմանափակ չէ, այսինքն չունի սահմանագիծ մը որմէ անդին գոյութիւն ունենար սահմանաւոր տիեզերքին չպատկանող բան մը: Թէ ինչպէս «սահմանաւոր» եւ «սահմանափակ» ստորոգութիւնները կրնան հաշտուիլ, հարց մըն է որ ոչ մէկ ղժուարութիւն կը ներկայացնէ վարժ մաթեմատիկոսի մը, սակայն այս հարցին բացատրութիւնը այստեղ կրնար մեզ հեռուները տանիլ(*):

Թրգմ. ՇՍՀէ ՎՍՄԴԱՊԵՏ
(Շարունակելի՝ 12)

(*) Կլորի մը շրջագիծը որոշ երկարութիւն մը ունի, սակայն անսահման է այն իմաստով որ երբ շրջուն կէտ մը դառնայ անոր երկայնքին, չի հանգիստի որքէն ծանփանալէտի մը որ զինք կենցէ է կընայ յաւիտենապէս դառնալով: Սահմանաւորին եւ անսահմանափակին միադրութիւնը միջոցին մէջ կարելի կը դառնայ երբ այդ միջոցը ինք իւր վրայ կը դառնայ:

ՏՈՄԱՐԵԳԻՏԵԿԱՆ

ՏՈՄԱՐ ԵՒ ՏՕՆԱՑՈՅՑ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆ

ՏՕՆԱՑՈՅՑ ՀԱՅՑ. Ս. ԵԿԵՂՅԵՌՈՅ

ԺԱ.

ՀԱՏԿԻ ՏՕՆԸ

Ա. — ՀԱՏԻԿԸ

Բոլոր շարժական տօները կախում ունին Ս. Զատիկի տօնից, իսկ Զատիկի տօնը՝ Զատիկական լուսնից:

Յիսուս Քրիստոսի յարութիւնը պատահեցաւ Հրէից Պատեքի տօնին, որ էր նոցա Նիսան ամսի 15ը(*), լուսնի լրման ժամանակ. իսկ Փրկչի խաչելութիւնը պատահեցաւ գարնանային զիշերահաւասարին, այն է Մարտ ամսի 21ին: Ուստի ոմանք քրիստոնեայք Զատիկի տօնի կատարման ժամանակը շփոթում էին Հրէից Պատեքի տօնին հետ, այն է փոխանակ Պատեքի մերձակայ Կիրակի օրը կատարելու՝ ուղղակի Հրէից Պատեքի տօնի հետ միասին տօնում էին նաեւ Փրկչի յարութիւնը:

Այս էր պատճառը որ Նիկիոյ Ս. Ժողովը զբաղեցաւ Զատիկի տօնի կատարման հարցով եւ սահմանեց որ բոլոր քրիստոնեայք անխտիր Զատիկի տօնը Հրէից Պատեքի տօնի հետ չտօնեն եւ զորա համար հետեւեալ կանոն սահմանեց. —

1. — Զատիկի տօնը կատարել գարնայնային զիշերահաւասարից կամ Մարտի լուսնի լրումից յետոյ անմիջապէս պատահող Կիրակի օրը:

2. — Եթէ Մարտի լուսնի լրումը Մարտի 21ից առաջ պատահի, Զատիկը պէտք է տօնել Ապրիլի լուսնի լրումից յետոյ պատահող ամսին Կիրակի օրը:

(*) Թէեւ, Ս. Քրիստոսի բանասէրներու ջանքերով մեծամասնութիւնը յաղթած է այն եզրակացութեան թէ Քրիստոսի խաչելութեան տարին Հրէից Պատեքը ինչպէ՞ էր նշանակուած որ այսինքն Յարութիւնը պատահած է Կիրակի, Նիսանի 15ը (Մ. Խ.):

3. — Եթէ Մարտի կամ Ապրիլի լուսնի լրումը Ուրբաթ, Շաբաթ կամ Կիրակի պատահի, Զատիկը տօնել հետեւեալ կիրակի օրը:

Բ. — ՋԱՏԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍՆԵԸ
ԵՒ ՋԱՏԿԻՇՏՆԵՒ ՍԱՀՄԱՆԸ

Որովհետեւ, ինչպէս տասցինք, Յիսուսի յարութիւնը պատահեցաւ զարնանային գիշերահաւասարից (այսինքն Մարտի 21/ից) յետոյ պատահող լուսնի լրմանը (որ կոչւում է լուսնի աւազ լրումը) յաջորդող Կիրակի օրը, այդ պատճառով Զատիկական լուսնի ծնունդը չի կարող Մարտի 8/ից առաջ պատահել, որովհետեւ Մարտի 8/ին ծնած լուսինը յրանում է Մարտի 21/ին, իսկ եթէ առաջ լինի ծնումը՝ լրումը կը պատահի Մարտի 21/ից կամ զարնան գիշերահաւասարից առաջ, երբ անկարելի է. Նիկիոյ Ս. Ժողովի որոշման համաձայն, Զատիկի տօն կատարել:

Այդպէս էլ Զատիկական լուսնի ծնունդը Ապրիլի 5/ից յետոյ չի կարող պատահել հետեւեալ պատճառով. — Մարտի 7/ին ծնած լուսինը լրանում է 20/ին. ուրեմն այդ լուսնին Զատիկ տօն չի կատարուիր համաձայն Նիկիոյ Ժողովի որոշման. այդ լուսինը վերջանում է Ապրիլի 4/ին. ինչ նոր լուսինը կը ծնուի, 18/ին կը լրանայ և այդ օրից առնանալաւ 7 օր յետոյ, ուրեմն Ապրիլի 25/ին, կը տօնուի Զատիկը:

Ուրեմն Զատիկական լուսնի ծննդեան շրջանը ձգւում է Մարտի 8/ից մինչև Ապրիլի 5/ը. իսկ Զատիկի տօնը կատարուում է Մարտի 22/ից մինչև Ապրիլի 25/ը, 35 օրուան շրջանում պատահած Կիւրակիներէրէց մէկին, երբեք ոչ առաջ և ոչ էլ յետ:

ՃԲ.

Տ Ա Ր Ե Գ Ի Ր

Զատիկը հնչեցնող գոտիւնը համարում ենք մէկ տարուայ համար մի զիրէ որոշուած, որ կոչւում է գիր արեւոյ կամ արեգի. և դա մի չափ է շարժական տօների, որոնք շարժւում են Զատիկի տօնի համեմատ:

Ասացինք թէ Զատիկի տօնը կատարուում է Մարտի 22/ից մինչև Ապրիլի 25 պարուանակուող 35 օրերից մէկում, ահա այդ 35

օրերի թուով որոշուած են Հայկական այբուբենի 35 տառերը, որոնք ցոյց են տալիս թէ Զատիկը քանի օր հետո է պահուանային գիշերահաւասարից կամ Մարտի 21/ից:

Այստեղ զբաւ աղիւսակը ներկայացնում է տարեկան օրերի կարգը, զուգընթաց Զատիկի տօնի կատարման օրերի հետ. =

Ա =	Մարտի 22	Ճ =	Ապրիլի 9
Բ =	» 23	Մ =	» 10
Գ =	» 24	Ո =	» 11
Դ =	» 25	Ն =	» 12
Ե =	» 26	Շ =	» 13
Զ =	» 27	Ո =	» 14
Է =	» 28	Ջ =	» 15
Ը =	» 29	Պ =	» 16
Թ =	» 30	Ջ =	» 17
Ժ =	» 31	Թ =	» 18
Ի =	Ապրիլի 1	Ո =	» 19
Լ =	» 2	Վ =	» 20
Խ =	» 3	Տ =	» 21
Ճ =	» 4	Ր =	» 22
Կ =	» 5	Յ =	» 23
Հ =	» 6	Ի =	» 24
Ձ =	» 7	Փ =	» 25
Ղ =	» 8	Ք =	

ՃԳ.

Տ Ա Ր Ե Գ Ր Ո Վ Ջ Ա Տ Կ Ի Ը Գ Տ Ն Ե Լ

Եթէ ուզուած ենք իմանալ թէ որեւէ տարի Մարտի կամ Ապրիլի քանիսին է գալիս Զատիկը, ինչ տարուայ տարեգրի թիւը աւելացնում ենք զարնանային գիշերահաւասարի (Մարտի 21/ի) վերայ և ուր գտարի՝ անպայման Զատիկ է այն օրը:

* *

Հասարակ տարիներին համար գործ է ածւում մի տառ, իսկ նահանջ տարիներին համար 2 տառ, որոնցից մէկը գործ է ածւում Յունուարի մէկից մինչև Փետրուարի վերջը, իսկ միւսը՝ Մարտի մէկից մինչև տարեվերջը, նահանջ տարուայ տարեգրները դրւում են յետ ու առաջ, այսինքն առաջ յաջորդ տօնը՝ յետոյ նախորդը, որովհետեւ յաջորդը, որ Յունուար ու Փետրուար ամիսներում է գործ դրւում, մի թուով

աւելի է նախորդից. այդ հաշուով, վերջին Ք տառը, որ միշտ Փի հետ է գործ դրուում նահանջ տարիներին, դրուում է նախագաս և գործ է դրուում միայն Յունուար և փետրուար ամիսներին:

ՃԴ.

ՏԱՐԵԳԻՐ ԳՏՆԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆ

Արդէն գրտենք որ տարեգիրը ցոյց է տալիս թէ Զատիկը քանի օր հետու է Մարտի 21-ից, ուրիշն հիմէ Զատիկը զբառնենք՝ նորանով անմիջապէս կը գտնենք տարեգիրը:

Բայց այդ դէպքում Զատիկ տօնը ոչ թէ տարեգրով պէտք է գտնենք, քանի որ տարեգիրն անյայտ է, այլ եօթներեակով և վերագրով: Իսկ Զատիկ տօնը գտնելու համար նախ և առաջ պէտք է գտնել Զատիկի կամ լուսնի լուսնը կամ աւագ լուսնը, վառն զի, ինչպէս մենք գիտենք, Զատիկ տօնը անմիջական կապ ունի Զատիկի կամ լուսնի լուսնի հետ:

Լուսնի աւագ լուսնը գտնելու համար շատ ձեռք կան, սակայն նոցանից կարճը սա է. —

Ընդունուած է մի թիւ — 46 — . այդ թիւը կոչուում է հանուպագորդուկան թիւ. դորանից հանուում ենք տուած տարուայ վերագրը, ձեռքածը հաշուում ենք Մարտի մէկից, ուր վերջանայ՝ այն օրը լուսնի աւագ կամ Զատիկի կամ լուսնի է ցանկացած տարուայ, իսկ յաջորդ կիրակի Զատիկ տօնն է:

Եթէ վերագրը 46 թուից հանելով՝ ձեռքորդը 21-ից պակաս է ձեռում, այդ դէպքում Մարտի վերջին օրուանից պէտք է հաշուել, և ուր դադարի՝ այն օրն է լուսնի աւագ լուսնը, իսկ յաջորդ կիրակի Զատիկ տօնն է:

Իմանալու համար թէ լուսնի աւագ լուսնը շաբաթուայ ո՞ր օրն է գալիս, գործ ենք դնում եօթներեակը, որ ցոյց է տալիս շաբաթուան օրերը:

Այսպէս, Զատիկ տօնը գտնելուց յետոյ, մենք պտտ հեշտիւ կարող ենք գտնել նոյն տարուայ տարեգիրը, հաշուելով Մարտի 21-ից, գործնանային գիշերահաւասարից, այսօրեանական կարգով:

ՃԵ.

ՀԻՆԳՀԱՐԻՐԵԿԻ ԵՐԶԱՆ

Չորրորդ դարում, Անդրեաս անունով մէկ Բիւզանդացի իմաստասէր կարգի դրեց Յունական տոմարը. նա գտաւ որ արեւի 28ամեայ և լուսնի 19ամեայ շրջաններից կազմուում է մի նոր, մեծ շրջան 532 տարուայ, որ յառաջանում է 28 և 19 թուերի բազմապատկութիւնից: Այդ երկու շրջանները մի անգամ միասին սկսուելով՝ միայն 532 տարուց յետոյ միենոյն դասաւորութեամբ կարող են կրկնուել և մեր եկեղեցական տօներն էլ միենոյն կերպով կրկնուում են միայն 532 տարուայ շրջանում:

Տեսնենք թէ ինչպէս է կազմուում այդ մշտնջենաւոր մեծ շրջանը, որ հիմքն է կազմում նաև մեր՝ Հայ եկեղեցւոյ տօների կարգաւորութեան:

Կիրակին հին ժամանակ կոչուում էր օր արեգական, և որովհետեւ կիրակիներից ցոյց է տալիս եօթներեակը, այս պատճառով եօթներեակների 28ամեայ շրջանը, ինչպէս գիտենք, կոչուում է Պրեգական օրգան: Դիտենք նաև որ եօթներեակների մի տեղից սկսելով և աւարտելով 28 տարուան շրջանը՝ այնուհետեւ նորից սկսում են միենոյն համակարգութեամբ կրկնուել նոյն ձևով: Ուրեմն 28 տարին մի անգամ օրերը միենոյն կերպ յաջորդում են միմեանց տարուայ ընթացքում:

Եթէ միայն շաբաթուայ օրերի հետ կապ ունենային մեր տօները և լուսնը դեր չխաղար այդտեղ՝ 28 տարուան շրջան կ'աւանանային նաև մեր եկեղեցական տօները: Սակայն մենք գիտենք որ տարուայ բոլոր տօներին ուղեցոյց Զատիկ տօնը կախումն ունի գաղական լուսնից, իսկ լուսնը ունի 19 տարուան շրջան (իննևտասներեակի), այսինքն լուսնը մի որոշեալ տարուայ մէջ ինչ օրեր որ ծնւում է, 19 տարուց յետոյ միայն միենոյն օրերը կարող է ծնուել, թէպէտ և ոչ միենոյն ժամերին:

Ուրեմն մենք ունիք երկու շրջան — մէկը 28 տարուան, որ ցոյց է տալիս 28 տարին մի անգամ օրերի միակերպ յաջորդութիւնը տարուան ընթացքում, միւրը 19 տարուան, որ ցոյց է տալիս 19 տարին մի

անգամ լուսնի, ուրիշն նաև գտական լուսնի ծննդեան ու լրման միակերպ յա-
ջորդությունը տարուան ընթացքում:

Եթե 19 տարում մի անգամ լուսնի, ու-
րիշն և Զատիկի ամսի ու ամսաթվերի դասա-
ւորությունն է փոխում, իսկ 28 տարին մի
անգամ՝ օրերի, ուրիշն նաև Զատիկի օրուայ
դասաւորությունը, 19 անգամ 28 տարում
($19 \times 28 = 532$) մի անգամ պէտք է Զա-
տիկը, ինչպէս նաև նորա հետ կապ ունե-
ցող շարժական տօները պատահեն թէ՛
տարուան միեւնոյն ամսի միեւնոյն օրում և
թէ՛ շարժուայ միեւնոյն օրերում:

Եւ անա կազմուեցաւ 532 տարուայ
շրջանը, որի վերայ հիմնուած է մեր եկե-
ղեցական տօնացոյցը:

Թէպէտ այս շրջանը Անդրէաս Բիզան-
դացիի գտած Դ. դարում, բայց այդ շրջանի
սկիզբը նա համարեց Փրկչի ծնունդից: Նոր
այս առաջին շրջանը վերջացաւ, մեր առ-
մարը շփոթուեցաւ, որի պտտմանով Զատիկի
տօնն էլ խանգարուեցաւ: Ուստի մի քանի
տարուց յետոյ մեր Մովսէս Բ. Եղիվարդիցի
կաթողիկոսը Դուին քաղաքում ժողով գու-
մարելով կարգի գրեց սոմարը և որուց որ
552 թուից սկսուի հինգհարի, րիկի երկրորդ
շրջանը:

ծՁ.

ՄԵՏՆՁԵՆԱԿԱՆ ԱՂԻՒՍԱԿ

Վերոյիշեալ փաստերի հիման վերայ
կազմուեցաւ 532 տարուայ մշտնջենական
աղիւսակը և այդ ժամանակաշրջանը աւար-
տելուց յետ նորից միեւնոյն դասաւորու-
թեամբ կրկնուած են իւրաքանչիւր տարուայ
թէ՛ տարեգիրները, թէ՛ վերագիրները, թէ՛
եօթներեակները, թէ՛ Զատիկի տօնը և նորա
հետ կապուած բոլոր շարժական տօները
իրանց միջոց ուտիքներով:

Մշտնջենական աղիւսակը պարզ ցոյց է
տալիս մեզ 532 տարուայ Քրիստոսի և Հա-
յոց սոմարական թուականները և տարե-
գիրները, վերագիրները ու եօթներեակների
դասաւորությունը: Իսկ տօները և իրանց
միջոցները ցոյց տալու համար կազմուած է
տօնացոյց՝ տարեգիրների թուի համեմատ:

Մշտնջենական աղիւսակը կազմուած է
հետեւեալ ձևով. —

Մի ցանց ուղղահայեաց 28 խորաններով
և հորիզոնական 19 խորաններով ($28 \times 19 = 532$). վերից իւրաքանչիւր խորանի
գլխին գրւում են 19 վերագիրները, ձախ
կողմից 28 խորանների կից գրւում են
Փրկչական և Հայկական թուականները —
որեւէ մեծ շրջանի սկզբից, պարզ բան է
մեզ համար վերջին հինգհարեակի առա-
ջին տարուց, այսինքն Փրկչական 1616 և
Հայոց Ռկն թուից: Առաջին խորանի մօտ
գրուելով 1616 թիւը, շարունակ ենթադրում
է հետեւեալ 18 թուականները մինչև առա-
ջին կարգի խորանների վերջնաւը. ուրիշ
երկրորդ կարգի խորանների սկզբին գնում
ենք 1635 թիւը. և այդպէս շարունակում
ենք մինչև վերջը: Իսկ այդ խորաններում
գնում ենք համապատասխան տարիների
տարեգիրները և եօթներեակները:

Եւ անա պատրաստ է մշտնջենական
շրջանի աղիւսակը, որի աւարտելուց յետոյ
նորից վերագրուում ենք նորա սկզբին,
փոխելով միայն թուականները:

ծէ.

ՊԱՐԱՅԱՏՈՄԱՐԱԿԱՆ ԱՂԻՒՍԱԿ

Շարժական գլխաւոր տօները և միջոց
ուտիքները համար տօնացուցից քաղած մի
համառօտ աղիւսակ կայ, որ նոյնպէս առ-
բեգիրների ղեկավարութեամբ է կազմւած.
սա գլխաւորապէս գրւում է ժամագրքե-
րում, որպէսզի նախընթաց աղիւսակով
գտնելով ցանկացած տարուայ տարեգիրը՝
սորանով ևս գտնենք նոյն տարուայ գլխա-
ւոր շարժական տօները և միջոց ուտիքները:
Սա շատ պարզ է կազմւած. — նոյնպէս մի
ցանց, որի ձախ կողմից ուղղահայեաց
գրւում են 36 տարեգիրները, իսկ վերից՝
նշանաւոր շարժական տօներն ու միջոց
ուտիքները. իսկ խորաններում գրւում են
համապատասխան ամսաթուերը և օրերը:

ԳԻՒՏ ՔՀՆՅ. ԱՂԱՆԵԱՆՅ

(Մնացեալը յաջորդիւ՝ 4)

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

«Շիրակ» ամսագրի Յունիոն-Օդեսոս 1961 թիվն մէջ հանդիպեցանք Հոգշ. Տ. Դեորգ Վրդ. Կարպիսեանի գրախօսականին, 1961ին մեր կողմէ լոյս տեսած «Նրաչեայ Անառեան Եւ Իւ Լիակատար Քերականութիւնը», «Ներածական» հատորի վերլուծական և քննարկական փորձի մասին: Ստորեկընդի կարգ մը ճշգրտման, Հոգշ. Հայր. սուրբին նկատմամբ յանձնելով կարգ մը շատ կարեւոր կէտեր՝ զորս զանց բրած է ան իր գրախօսականը պատրաստած ատեն: Հոգշ. Հայրը անդրադարձած է միայն այն էջերուն՝ զորս կրցած է գտնել Անառեանի Լիակատար Քերականութեան «Ներածական» նախնի մէջ, անասնելով մեր անձնական քննադատութիւնները՝ զորս կատարած ենք յիշեալ հատորի մասին և զորս կարելի է գտնել մեր գրքին հետեւեալ էջերուն մէջ. — էջ 3՝ «Լիզուրի Ժանմանման մասին», էջ 19՝ «Լիզուրի կազմութեան», էջ 37՝ «Լիզուրի եզաշրջման», էջ 39՝ «Լիզուրի երկու դասականներ», էջ 64՝ «Լիզուրի փոխադարձ ազդեցութեան», էջ 75՝ «Լիզուրական նոր երկոյններու մեկնարանութեան», էջ 78՝ «Լիզուրի դասակարգման մանրամասնութեան», էջ 151՝ «Քերականութեան», էջ 200՝ «Գրականութեան լիզուրի մասին», էջ 323՝ «Նորայայտ լիզուրի մասին»:

Պիտի չուզենք նեղել մեր ընթերցողները, յիշելով մեր գրքին մէջ լոյս ընծայուած բոլոր վերլուծական և քննարկական պատկերները ու պիտի բաւականանանք մէջըրերիով հատուած մը, որպէսզի կարենանք լուսարանել ընթերցող հասարակութիւնը, պաշտպանելով նոյն ժամանակ մեր տեսակետը. — էջ 3, Լիզուրի Ժանմանման մասին. — «Հեղինակը (Անառեան) միշտ պատմական գետնի վրայ է. թէև լիզուրը ըլլալով հանդերձ պատմական եզափոխութեան ենթակայ ազգակ մը, է իր խնդիրները գերազանցապէս համաժամանայ երեւոյթ մը: Լիզուրը համաժամանայ գոյութիւն մըն է: Լիզուրական միութիւն մը ըմբռնելու համար, պէտք է ունենք անպայման այդ միութեան պատմական եզափոխութեան զիմե լու: Լիզուրական միութիւնը այսինքն վայրէջած է, և իբրեւ այդ՝ ըմբռնելի կը դառնայ հասարակութեան մը բոլոր անդամներուն կողմէ: Լիզուրականութիւնը լիզուրական համաժամանայ վիճակն է, ապա կու գայ այդ երկոյններու պատմական պատմութեան մասին է, շնորհիւ Սոսիւրի(1) և Թրուպեցկոյ(2) նման լիզուրականութեան: Լի. Անառեանի Լիակատար Քերականութեան «Ներածական» հատորը քննադատած ատեն աչքի առջև ունենալ ենք 1930էն առկին երկան եկած լիզուրականութեան մեթոտարանական նոր ուղղութիւնները(3), որոնք լիզուրականութեան մէջ նոր լոյսեր սփռեցին, շնորհիւ Սոսիւրի և Թրուպեցկոյին նման տիեզերական լիզուրականութեան կողմէ յայտնուած լիզուրի գաղափարներուն, որոնք որդեգրուած են արդի լիզուրականութեան եզափոխութեան զիմե լու:

Լիզուրականութեան միութիւնը այսինքն վայրէջած է, և իբրեւ այդ՝ ըմբռնելի կը դառնայ հասարակութեան մը բոլոր անդամներուն կողմէ: Լիզուրականութիւնը լիզուրական համաժամանայ վիճակն է, ապա կու գայ այդ երկոյններու պատմական փոփոխութեան մեկնարանութիւնը: Անառեան, մեծցած հնդեւրոպական բաղադատական պատմական լիզուրականութեան մէջ, հետեւեալով էր լիզուրի համաժամանայ ըմբռնութեան, որ արդի կառուցանողական—պաշտօնաւոր լիզուրականութեան զլիակատար նախաձեռնութեան մասին է, շնորհիւ Սոսիւրի(1) և Թրուպեցկոյ(2) նման լիզուրականութեան:

Լի. Անառեանի Լիակատար Քերականութեան «Ներածական» հատորը քննադատած ատեն աչքի առջև ունենալ ենք 1930էն առկին երկան եկած լիզուրականութեան մեթոտարանական նոր ուղղութիւնները(3), որոնք լիզուրականութեան մէջ նոր լոյսեր սփռեցին, շնորհիւ Սոսիւրի և Թրուպեցկոյին նման տիեզերական լիզուրականութեան կողմէ յայտնուած լիզուրի գաղափարներուն, որոնք որդեգրուած են արդի լիզուրականութեան եզափոխութեան զիմե լու:

(1) De Saussure (F.). — Cours de Linguistique Générale, 1916-1911, Paris-Lausanne, 1916, 2. հրատ., Paris, 1949.

(2) Troubetzkoy (N.). — Grundzüge der Phonologie, 1939, թարգմանուած Ֆրանկերէնի J. Cantineauի կողմէ, Principes de Phonologie, Paris, 1949.

(3) Այս մասին տեսնել հետեւեալ աղբիւրները. — L. Hjelmslev & H. J. Uldall, Outline of Glossematics, A study in the methodology of the humanities with special reference to linguistics, I., General theory (H. Uldallի կողմէ), 1952. Ullmann (St.), The Principle of Semantics, Glasgow, 1951. L. Hjelmslev, Principes de Grammaire Générale, Copenhagen, 1929. Ինչպէս նաև հետեւեալ պարբերականները. — Bulletin de la Société de Linguistique de Paris. Cahiers Ferdinand du Saussure (Genève). Lingua, Revue Internationale de Linguistique Générale (Haarlem). Acta Linguistica, Revue Internationale de Linguistique Structurale (Copenhagen). Studia Linguistica, Revue de Linguistique Générale et Comparée (Lund). Language, Journal of the Linguistic Society of America (Baltimore). Word, Journal of the Linguistic Circle of New-York. Archivum Linguisticum (Glasgow). Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae (Budapest). Archivio Glottologica Italiano (Florence).

Ս. ՏԵՂԵԱՅ ԴԻԻԱՆԷՆ

Քաղաւած՝ զանազան պատահարներու մասին, Ս. Տեղեւոյ մէջ, որոնք կը պատկանին Յոյն, Լատին եւ Հայ խոյր եկեղեցիներուն:

ԼԱՏԻՆԱՅ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Կիրակի, Դեկտ. 24ի կէսօրին, Լատինաց Բեթղեմէմ մուտքին, երբ Հայոց եւ Յունաց ներկայացուցիչները միասին կեցած էին Բեթղեմէմի Տաճարի արտաքին երկաթեայ դրան մուտքին, տեսան, որ մարդիկ կը նային տանիք: Մեր ներկայացուցիչները հետաքրքրուեցան եւ դիտեցին որ կարգ չմը լատին ֆրանչիսկեան Միաբաններ եւ աշակերտներ կեցած կը դիտէին մուտքի արտաքին երկաթ դրան տանիքին բարձունքէն: Եկեղեցականներու թիւն էր մօտ հինգ եւ նոյնքան աշակերտներ:

Հայոց ներկայացուցիչը անմիջապէս բողոքեց Ս. Տեղեւոյ պատասխանատու Ոստիկանապետին, դիտել տալով որ Լատին Միաբաններ իրաւունք չունին դրան տանիքը գործածելու թափօրի մուտքի ժամանակ:

Նկատելով որ Ոստիկանապետը ի վիճակի չէր անմիջական կարգադրութիւն մը ընելու, Հայոց Վանքէն վարդապետ մը եւ քահանայ մը բարձրացան նոյն տանիքին վրայ, որովհետեւ յիշեալ տանիքը կը պատկանի Հայոց եւ Լատինաց միասնաբար:

Յոյն Միաբաններուն հակազդեցութիւնը եղաւ աւելի բուռն: Թարգման Վարդապետը եւ Յոյն Միաբաններ բարձրացան սինագագրդ եկեղեցւոյ տանիքը, որը աւելի բարձր է խնդրոյ առարկայ դրան տանիքէն, եւ սկսան նախատել Լատին վարդապետները եւ պարապ շիշեր նետել անոնց վրայ:

Այս անախորժ պատահարի ընթացքին, Լատինաց թափօր մուտք գործած էր Բեթղեմէմի Եկեղեցին, ինչ որ վերջ մը դրաւ միջադէպին եւ ստիպեց երկու կողմերու Միաբանները որ բաշտին:

ուաքանական առաջնակարգ դպրոցներու կողմէ:

Անառեանի վերոյիշեալ գիրքը լոյս տեսած է 1955ին, բայց հոն յայտնուած գաղափարները մեզի կը տանին մինչեւ 1920ական թուականները: Հոգչ. Հայրսուրբը թերեւ տեղեկակ չէ վերոյիշեալ ականաւոր լեզուաբաններու գործերուն եւ իրենց գաղափարներուն, եւ թերեւ անոր համար է որ իր գրախօսականին մէջ բնաւ չէ անդրադարձած մեր ըրած քննադատութիւններուն, հետեւելով վերոյիշեալ լեզուաբաններու տեսութիւններուն: Եղած են ամփոփումներ մեր գրքին մէջ, մեծանուն հեղինակին յիշեալ գործը ժողովուրդի լայն զանգուածներուն մատչելի դարձնելու աւագ մտահոգութենէն առաջնորդուած միայն: Բայց

մինչոյն ատեն կան նաեւ վերլուծական եւ քննական հատուածներ: Հոգչ. Հայրսուրբը միայն ամփոփում բառին վրայ է որ ծանաբացած է, անտեսելով մեր ինքնատիպ քննադատութիւնները Անառեանի տեսակէտներուն նկատմամբ, որոնց էջերը կարելի չէ եղած գտնել ճշիւ քննադատական հատորին մէջ եւ ուստի չէ յիշած. թերեւ այդ մասը ձգած է լեզուաբանի մը քննադատութեան, զայն նկատելով զուտ մասնագիտական հարց մը, վեր իր կարողութենէն: Կը յուսանք թէ այսօրուայ բաւական է Հոգչ. Հայրսուրբը մասնաւորապէս եւ ընթերցասէր հասարակութիւնը ընդհանրապէս լուսաբանելու:

ԱՆՈՒՇՍԻԱՆ ՎՐԴ. ԶՂՋԱՆԵԱՆ

Երեք օր հոտք, 27 Դեկտ. 1961 թուականի որոշումով, Երուսաղէմի եւ Ս. Տեղեաց Կառավարիչը տեղեկացուց յարանուանութեանց թէ որոշած է արգիլել ոեւէ հեկեղեցականի բարձրանալը Ս. Ծննդեան Եկեղեցւոյ արտաքին դրան տանիքին վրայ, Ծննդեան տօներու պաշտօնական մուտքի առիթով, եւ թէ, առաջը առնելու համար անախորժ պատահարներու, ոստիկաններ պիտի կենան այդ տեղը:

Հարցը խնդրոյ առարկայ եղաւ Երուսաղէմի եւ Ս. Տեղեաց Կառավարիչին մօտ, ժողովի մը ընթացքին, գումարուած Յոյն, Հայ, Լատին յարանուանութիւններու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ, Դեկտեմբերի 30ին, որու ընթացքին Ֆրանչիսկեան Հայրերը խնդրեցին որ ետ առնուի ոստիկաններ կեցնելու որոշումը եւ յանձն առին, իրենց կարգին, այլեւս մուտք չգործել տանիքին վրայ պաշտօնական թափօրներու առթիւ:

Այս ծեւով փակուած նկատուեցաւ հարց մը, որ, երկրորդ անգամ ըլլալով, գայթակղութեան պատճառ կ'ըլլար Լատինաց թափօրի մուտքին օրը ի Բեթղեհէմ:

Յունաց Պատրիարքը պատժական խիստ միջոցներով սաստեց այն Միաբանները՝ որոնք գտնուած էին անպատշաճ ընթացքի մէջ:

Լատիններ կատարեցին Ս. Ծննդեան գիշերային իրենց արարողութիւնը Ս. Այրին կից՝ իրենց եկեղեցիին մէջ, կանոնաւոր կերպով, առանց միջադէպի:

ՅՈՒՆԱՅ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Յունուարի 6ին, Յունաց Ամեն. Պատրիարքը, Միաբանութիւնը եւ ժողովուրդը թափօրով մեկնեցան Երուսաղէմէն եւ պաշտօնական թափօրով մուտք գործեցին Բեթղեհէմ: Նոյն գիշեր, մինչեւ յաջորդ առաւօտ, Յոյներ կատարեցին իրենց պաշտամունքը կանոնաւոր կերպով, առանց ուշագրաւ միջադէպի:

Հայոց ներկայացուցիչը բողոքեց Ոստիկանապետին եւ Ս. Տեղեաց կանոնաւորութեան հսկող սպային միայն մէկ առիթով, երբ Յունաց երգչախումբի անդամները փոխանակ կենալու Ս. Այրի հարաւային Դուռքի աստիճաններուն վրայ, ուր կենալու արտօնութիւնը կը խնդրուի Պատրիարքարանէս, Ն. Վ. Երուսաղէմի Կառավարիչին կողմէ, եղած յատուկ կարգադրութեան մը համաձայն, կեցած էին նաեւ սալայատակին վրայ:

Հայոց Պատրիարքարանը այս մասին գրաւոր բողոք ներկայացուց Ն. Վսեմ. Կառավարիչին, եւ ընդունեց անոր որոշումը, հաղորդուած միեւնոյն ատեն Յունաց Պատրիարքարանին, որով կը հրահանգէր այսուհետեւ յարգել նախորդ տարիներու ընդունուած սովորութիւնը եւ թող չտալ որ Յոյն դպիրները աստիճաններէն աւելի բարձրանան:

Ուրախութեամբ կը հաստատենք նաեւ որ այս տարի չկրկնուեցաւ նախորդ տարուան միջադէպը Հայոց փառապանի տեղւոյն շուրջ, որով անխախտ պահուեցաւ աւանդութիւնը:

ՀԱՅՈՑ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ

Յունուարի 16ին, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Ս. Պատրիարքը, Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը եւ բարեպաշտ ժողովուրդը ուղղուեցան Երուսաղէմէն Բեթղեհէմ, պաշտօնական շրջերթով:

Ճամբու ընթացքին թափօրը կանգ առաւ Ս. Եղիա վանքին մօտ, տան մը մէջ՝ ուր հաւաքուած էին Բեթղեհէմի եւ շրջակայ գիւղերու ներկայացուցիչները եւ Քաղաքապետարանի անդամները, բարի գալուստ մաղթելու համար Ս. Պատրիարքին եւ խնդրելու անոր օրհնութիւնը: Հիւրասիրութենէ եւ բարեմաղթութիւններու փոխանակումէ ետք, շրջակայ գիւղերէն եկած հեծեալներ շրջապատեցին Ս. Պատրիարքին ինքնաշարժը, եւ ինքնաշարժերու պատկառելի թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Բեթղեհէմ: Գիւղի հրապարակը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը: Իսկ Քաղաքապետարանին առջեւ կեցած էին Ն. Վսեմ. Քաղաքապետը, Զօրաց Հրամանատարը եւ Ոստիկանապետը: Ս. Պատրիարքը իջաւ իր ինքնաշարժէն եւ ողջունեց պաշտօնական անձնաւորութիւնները, մինչ Միաբանութիւնը եւ աշակերտութիւնը թափօր կազմած կը յառաջանային Տաճարին հրապարակը:

Ս. Պատրիարք, եղապատուած Բեթղեհէմի եւ շրջակայից ներկայացուցիչներով, կը գլխաւորէ մուսֆի բափօրը:

Բեթղեհէմի Հայոց Վանքի Տեսուչ Վարդապետը յառաջացաւ դէպի Ս. Պատրիարքը եւ օրհնել տուաւ աւանդական աղն ու հացը: Խնկաման եւ ծաղկի ջուրի որուակ ի ձեռին՝ բարի գալուստ մաղթեց Ս. Պատրիարքին:

«Խորհուրդ մեծ» շարականը երգելով թափօրը յառաջացաւ դէպի Տաճարին արտաքին մուտքը:

Ն. Վ. Բեթղեհէմի, Պէյթ Ճալայի եւ Պէյթ Սահուրի Քաղաքապետները, իրենց հետեւորդներով, ներկայացան Ս. Պատրիարքին Հայոց Վանքի դարչինին մէջ եւ բարի գալուստի ջերմ ճառերով ողջունեցին Նորին Ամենապատուութիւնն ու Միաբանութիւնը:

Նոյն իրիկուն, Ս. Պատրիարքը ճաշի հրաւիրեց Բեթղեհէմի եւ շրջականերու հարիւրէ աւելի ներկայացուցիչները, որոնք ուզեցին մասնակցիլ տօնական մեր ուրախութեան:

Իսկ կէսօրէ ետք կատարուեցան երեկոյեան ժամերգութիւն եւ ծրագալոյցի արարողութիւն, Մենդեան Տաճարի հայկական բաժնին մէջ, եւ մատուցուեցաւ Ս. Պատարագ՝ Ս. Ալլին մէջ:

Երբ արարողութեան կարգը հասաւ «Հարց»ի երգեցողութեան, Ս. Պատրիարքը թափօրով առաջնորդուեցաւ Ս. Այր, ուր կը ցուցուի Ս. Մսուրը, եւ, ի ներկայութեան

Մենդեան Ս. Ալլին մէջ, արարողութեան պահուն: Դիմացը կ'երեւին Բեթղեհէմի Քաղաքացեք, Երուսաղէմի Ընդհ. Ոստիկանացեք եւ պետական ներկայացուցիչներ:

Երուսաղէմի Կառավարիչին, Երուսաղէմի Ընդհ. Ոստիկանապետին, Քաղաքապետներուն եւ Անգլիոյ Ընդհ. Հիւպատոսին, շարունակուեցաւ արարողութիւնը մինչեւ Ս. Պատարագ:

Գիշերային պաշտամունքը ծայնասփռուեցաւ, ըստ սովորականին, Երուսաղէմի եւ Ամմանի ռատիօկայաններէն: Զայնասփռուեցաւ միաժամանակ Ս. Պատրիարքին Մենդեան պատգամը:

Առաւօտեան մօտ մատուցուեցաւ երկրորդ Ս. Պատարագը եւ կատարուեցաւ Մկրտութեան կարգը, Հայոց պատկանող թեւին մէջ, Ս. Ալլի մուտքին:

ԵԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԳ

Ե Ի

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ**ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ**

11 Դեկտեմբեր 1961

Ս. Էջմիածին

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻԻ Տ. ԵՂԻՇԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՏԷՐՏԵՐԵԱՆԻՆ,**ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ,****Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ****Սիրեցեալ Սրբազան Եղբայր Մեր ի Քրիստոս,**

Նոր Տարւոյ սեմին, սուրբ մտածումներով ու սպասումներով կը դիմաւորենք մեր Տիրոջ եւ Փրկչի Ծննդեան տօնը, եւ աստուածակառոյց Իզման Տեղէն՝ Սուրբ Էջմիածնէն, Ձեզի կը բերենք մեծ աւետիսը երկնային՝ «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»:

Խաղաղութիւն Ձերդ Ամենապատուութեան եւ Ձեր Սուրբ Սթոռին: Խաղաղութիւն Ձեր զինուորեալ Միաբանութեան եւ համայն Մեր հաւատացեալ ժողովուրդին: Խաղաղութիւն Ձեր ասպնջական բարի երկրին եւ համայն աշխարհին:

«Ուղիղ եղիցին աղօթք իմ որպէս խունկ առաջի քո Տէր» (Մղմ. ԺնՈ. 2):

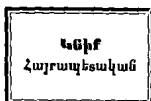
Սուրբ Ծննդեան աստուածառաք պատգամը թող առաւել խոր արմատներ արձակէ մարդոց եւ ժողովուրդներու սրտերէն ներս, եւ 1962 տարին թող դառնայ լոյսի նոր սին մը՝ մարդկութիւնը դէպի խաղաղութիւն եւ երջանկութիւն տանող:

Այս աղօթքը Մեր շրթներուն, Հուսաւորի Սուրբ Սթոռէն կ'օրհնենք Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան զերաշնորհ եւ հոգեշնորհ հայրերը, Տնօրէն Ժողովոյ յարգարժան անդամները, Ձեր համայնքներու ազգային-մշակութային, հայրենասիրական եւ բարեսիրական կազմակերպութեանց անդամները, հայ վարժարաններու եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու ազնիւ մշակները եւ սիրասուն աշակերտները, ինչպէս եւ մանաւանդ Մեր բոլոր հաւատացեալ եւ հարազատ զաւակները որ ի Գորգանան, մաղթելով ամենուդ արեւշատ տարին՝ քաջ առողջութեամբ եւ առաքինի գործերու յաջողութեամբ:

Եւ «դուք եղբարք՝ մի ծանծրանայք զբարիս գործել», «եւ ինքն Տէր խաղաղութեան՝ տացէ ձեզ խաղաղութիւն յամենայն ժամ յամենայն իրս» (Բ. Քեա. Գ. 14, 16):

Շնորհաւոր Նոր Տարի՜ն Ս. Ծնունդ:

Հայրապետական օրհնութեամբ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.**ԵԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԳ Ե ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ****ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ**

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՔ - ԲԵՄԱԿԱՆՔ

● Ուր. 5 Յուն. — Կէսօրէ վերջ, Ամեն. Ս. Գատրիարք Հայրը շարժափառով մատք գործեց շքեթօրէն դարգարուած Մայր Տաճարը, ուր նախագահեց մեծահաղդէն նախատեսակին ու թափարով բարձրացաւ Գատրիարքարան:

● Եր. 6 Յուն. — Ս. Դաթիկ մարգարէին եւ Յակոբայ Տառնեղբօր տունը — Տօմ Առաքելական Ս. Աթոռայն ճուղաղէմի եւ առաջինը Աւագ Տանքուն — այս տարի կատարուեցաւ մեծ շուքով: Ըստ սովորութեան, աժառքի բարձունքի տանին, Ս. Գատրիարքը՝ եմփօրենով եւ գտաւալեալ ի ձեռնին, բարձրացաւ Տեառնեղբօր Աթոռի պատուանդանին՝ ուր մնաց մինչեւ ժամերգութեան աւարտումը, երբ ընդունեց Միաբանութեան եւ ուսանողութեան շնորհաւորութիւնները՝ աշխարհայրով: Գործատու Առաքելը մերձ մաղթանքի ընթացքին, Լուսարարապետ Գերբ. Տ. Հայրիկի նպաշառուկ մաղթանքներ ըրաւ Ն. Ամենապատուութեան բարբ Կնիւաց եւ արեւշատութեան եւ Ս. Աթոռայն պայծառութեան եւ անսասնութեան համար: Ապա մատուցուեցաւ հանդիսաւոր Ս. Գատրարգ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ (որուն ներքեւ, ըստ աւանդութեան, կը հանդիսի Ս. Յակոբայ Տեառնեղբօր Ս. Քաղաքիս առաջին եպիսկոպոսապետին մարմինը): Գատարագեց եւ աւարտ պատանքի քարոզեց Գերբ. Տ. Դարայն Եղա. Գողարեան: Ընկալեալ սովորութեան համաձայն, քարոզէն ետք կատարուեցաւ հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն՝ Ս. Աթոռայն հանգուցեալ գատրիարքայ հոգինեբուն համար, հանդիսապէս:

առաջինը Ամեն. Ս. Գատրիարք Հօր իսկ Ս. Գ. տարագին ետք, Միաբանութեան եւ Ժողովուրդ ձերնեցեղ զՏէրն — Ս. Աթոռայն շարժափառ ա երգելով բարձրացաւ Գատրիարքարան:

● Կիր. 7 Յուն. — Ս. Գատարագը մատուց. ունեցաւ ի Ս. Դարաթիւն, մեր վերնամաստան մէջ, ժամարարն էր Հոգը. Տ. Արշակ Արք. Խա. շատուրեան:

— Կէսօրէ վերջ, Ամեն. Ս. Գատրիարք Հայրը նախագահեց Մայր Տաճարին մէջ պաշտօնած Ս. Ստեփանոսի հանդիսաւոր նախատեսակին Տօնի բարձրագահութեան էին Հոգը. Տ. Գեղեղ Արք. Զաքարեան եւ Հոգը. Տ. Փառէն Արք. Աւետիքեան:

● Բշ. 8 Յուն. — Ս. Սեփանոսի նախաղկային: Ըստ սովորութեան, առաւօտեան ժամերգութեան ընթացքին կատարուեցաւ Սարկաւաղաց հանդէսը՝ նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Գատրիարք Հօր: Ամենք, թիւով Կիդ (1 Սարկաւաղ. 4 Սարկաւիդ), առաւօտեան սպասարաններով եւ սօնի թէլ շաղկիներով, առաւանակ եւ բարձրաւ ի ձեռնին, առաջնորդութեամբ երկու խնկարկու վարդապետներուն, պանծացուցին յիշատակի իրենց մատուցարան: Ապա մատուցուեցաւ Ս. Գատարգ Մայր Տաճարի աւանդատան — Ս. Ստեփանոս մատարան — աւագ սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Փառէն Արք. Աւետիքեան: Ս. Գատարագի ընթացքին, Ս. Թարգմանչաց վարժարանի երկուսն ուսանողներն ուսացաւ Ս. Հոգեբարձութեան:

— Կէսօրէ ետք, Լուսարարապետ Գերբ. Տ. Հայրիկի նպա. նախաղկային Մայր Տաճարին մէջ պաշտօնած նախատեսակին:

● Գշ. 9 Յուն. — Ս. Գերոսի եւ Պողոսի առաւելոց տունին առթիւ, Ս. Գատարագ մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Ս. Գերոսի վերնամաստան մէջ: Ժամարարն էր Հոգը. Տ. Կոմիտաս Արքեպ. Գատուրեան:

դուրիւն մեր, որ արտ գերկոսեան մի, եւ զմիշտով ցանկոյն քակեաց:

Այոպես, մեր Փրկիչը իր ծնունդով, կեանքով եւ մահով խաղաղութեան խոստումը բերաւ մարդկութեան եւ իրեն հաւաստողներուն:

Աեխաղի այսօր համակուած ե վախով եւ անվստահութեամբ, իրարու նկատմամբ, եւ մարդոց մեղքերը կը խանգարեն Քրիստոսի բերած խաղաղութիւնը: Մեզի կը մնայ աւործել որ մարդիկ ընեն իրենց լաւագոյնը, հասկացողութեան բերելու ազգեր, որպէս զի մարդեր ապրին Աստուծոյ աշխարհին մէջ եւ ծառայեն իրենց Արարչին սիրով եւ խաղաղութեամբ:

Աղօթենք Յովնայեւ որ խաղաղութիւն եւ միութիւն հաստատուի բոլոր տնոնց միջեւ որոնք Քրիստոսի անունը կը կրեն:

Եւ վերջապէս աղօթենք որ ամեն քրիստոնէայի արտիւն մէջ բնակի այդ հեմարիս խաղաղութիւնը Աստուծոյ՝ որ ի վեր է քան զամենայն միտքս եւ որ կը զօրացնէ Աստուծոյ ծառաները ամեն ճշտակի ներդրութիւններուն մէջ, զքի առժամայն յաճախութիւն բերել ներդրեանս մերոյ ի յաւիտեանակն առաւելութիւն, զվեճութիւն վառացն գործի ի մեզ:

Քող մտնակարողն Աստուծոյ զմեռն Զերդ Ամենապատուութեան, Միաբանութեան եւ ժողովուրդին իր առաւ օրհնութիւնները, Ս. Ծննդեան այս օրհնութիւն առիթով:

Զեր սիրեցեալ եղբայրն ի Քրիստոս
ԱՐԹՐԻ ԲԵՄԶԻ

Արեւիկայ, Գեներալըրիի

● Դշ. 10 Յուն. — Կէսօրէ վերջ, Ամեն. Ս. Գատրիարք շայրը նախադանց Մայր Տաճարին մէջ պաշտօնած մեծահանդէս նախատեսակին. Վերադառնալիս և երգեցողութեամբ Գատրիարքարան քարոզարարին հանդիսանալով ինչպէս զանց առնուեցան խիստ աննպաստ օդին պատճառաւ:

● Եշ. 11 Յուն. — Ս. Որդեղ Ռոմանով՝ Զորքդ. եան եղբայրներու տանը — վերջինը Ասպ Տան. բուն — ևս կատարուեցաւ Ս. Սթոնէն ներս մե. ծաշուք հանդիսաւորութեամբ, Առաւօտեան ժա. մերգութեանէն ետք, Ամեն. Ս. Գատրիարք շայրը հանդիսաւոր Ս. Գատարաց մատոյց Մայր Տաճարի Ս. Գլխադրի մատարան մէջ և ապա ամպօղակախի տակ. Կենաց Փայտի մատուցելի ձեռքին, նախա. գահըց Մայր Տաճարին մէջ զատարուած եւ ապա ամբաստանելով թափօրին, որով ետք Միաբանութեան և ժողովուրդ ՎՍՐ էն յեռութեան շարականը երգելով քարոզարան Գատրիարքարան, — շե. տաւախէրի տանին, պատարադրելով Ամեն. Ս. Գատրիարք շայրը առաջին անգամ ըլլալով իշխատական անունը Ամեն. Տ. Շնորհք Սրբազանին իրիկ Գատրիարք շայրը կատարեցաւ պաշտոյ:

● Կիթ. 14 Յուն. — Նոր Տարի, ԳՅՄԶ (րոս Հիմ ճուարի): Կէս գիշերին, Մայրապետին միջ գանգը զուարթ գանգիւններով աւանց ժողովուրդին Նոր Տարին: — Առաւօտեան, ըստ սովորութեան, Մայր Տաճարի Ասպ Սեղանին վրայ պատարադրեց ժամօրհնոյ շոգը. Տ. Յովսէփ վրդ. Մամուր. Ապա, Ս. Աթոռայ շարականը երգելով, Միաբանութեան և ժողովուրդ քարոզարան Գատրիարքարան, ուր Ս. Թարգմանչաց Աննապատուելէն փոքրիկ մը, ամօրիկ բայց խնամաւոր ուղերձով մը և ժողովուրդին ձեռքին, Վարժարանի աշակերտութեան երախտագրական զգացումներն ու քրտապին շնորհաւորութիւնները յայտնեց Ն. Ամենապատուութեան, Ամենայն օրախառնով: Ս. Գատրիարքը, իր շնորհաւորական խօսքերէն ետք, ըստ սովորութեան, բաշխեց բաղին մէ. կական լարինը:

● Եշ. 18 Յուն. — Ճրտպալոց Ս. Եմբեղան: Առաւօտեան ժամը 9.30ին. Ամեն. Ս. Գատրիարք շոր գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը Մայրապետին զանէն ինքնաշարժեցու շարանով մը համայն ելաւ դէպի Ս. Մենդեան քաղաք՝ Բեթ-դեհէմ, Երկինք թէն պայտաւ էր, բայց ցուրտ հով մը մերթ ընդ մերթ իր թափումով ծածկացելով զգալի կ'ընէր ներգիտութիւնը ձմրան: Ըմարու կէսին, թափօրը դիմաւորուեցաւ Բեթդեհէմի Դայմապետին, Բաղաւապետին, Ոստիկանապետին, այլ բարձրաստիճան պաշտօնականներ և անձնաւորութիւններու, ինչպէս նաեւ հայ գաւառի ներկայացուցիչներու կողմէ: Զինուորական և աշակերտ պատիւներու արժանանալէ և պատուատիրութելէ ետք, պատկառելի այս թափօրը ժամը 11ին հասաւ Ս. Մենդեան վանուց հրապարակ, ուրիկ Էթովորուք մեծ շարականի երգեցողութեամբ և զանգերու զօղանքին ընդ-վիշին ուղղուեցաւ Տաճարի մեր Տեսչութեանը՝ ուր գլխաւորութեան եկողներ պատուատիրութեան:

— Կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին. Ամեն. Ս. Գատրիարք շոր գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը Վերադառնալով մուտք գործեց Ս. Մենդեան Տաճար: Ս. Այրի Ռախմէն ետք, Տաճարի մեր բաժնին մէջ պաշտուեցան երեքդիւան ժամերգութիւնն ու ձրապալոցի արարողութիւնը, որոնց

աւարտին Ս. Գատարաց մատուցուեցաւ Ս. Այրին մէջ, ժամօրհան էր շոգը. Տ. Գեղար Արք. Զաքարեան: Ապա, Ս. Գատրիարքը նախադանց Ս. Մենդեան մեծահանդէս նախատեսակին և Ռուսաղուսթիարքի վերջ գտան մայրամուտին, երբ Միաբանութիւնը, զգեստաւորեալ և երգեցողութեամբ, Երևադարդ գաւթիկէն անցնելով բարձրացաւ Ս. Մենդեան հայալանքը՝ ընթերցի:

— Գիշերուան ժամը ԼՍին, Միաբանութիւնը արթուն է գործեալ, կէս ժամ ետք զեկելու համար գիշերային պաշտամունքը՝ Տաճարի հայկական բաժնին մէջ:

● Իսկ Երուսաղէմի մէջ, ձրապալոցի արարողութիւնը պաշտուեցաւ Ս. Զարու թեան Տաճարի Ս. Գեորգիանի ատեանին մէջ, Կ. Վ. ժամը 1.30ին: Իսկ Ս. Գատարաց մատուցուեցաւ Փարմարի Ս. Դերեղմանին վրայ: Ժամաւարն էր շոգը. Տ. Վաչէ Արք. Իգնատիսեան: Ապա Գեորգ. Տ. Նորայր Եպս. Գողարեան նախադանց Ս. Մենդեան նախատեսակին: Արարողութիւնները աւարտուեցան ժամը 4ին՝ Տաճարի մեր Տեսչութեան մէջ:

● Ուր. 19 Յուն. — Եմբեղան և ԱՍՍՈՒԱՅԱՍՏԱՏՏՆՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍՈՒՆ: Կէս գիշերին, խորհրդաւոր զանգաւորութեանէ մը ետք, Միաբանութիւն և ներկայ հաւատացեալներ իշխան Ս. Մենդեան Այրը՝ ուր կատարուած արարողութիւններէն ժամ մը, մէջ ժամուան տեղում թեամբ, ձախափուսեցաւ Յորգանանի աստիճաններէն: Ամեն. Ս. Գատրիարք շայրը, այդ միջոցին, կարգաց համայն հայութեան ուղղուած իր պատգամը (որ կ'երևի Պատանութիւնի առջին թիւին սկիզբը) և վերապարձաւ Երուսաղէմ, իսկ մնացեալ հանդիսութեանց նախադանց լուսարարպետ Գեորգ. Տ. շայրիկ մը. Առաւօտեան, որ, Տաճարի մեր բաժնին մէջ, շոգը. Տ. Վանիկ Արք. Դաղանեանէն մատուցուած Ս. Գատարագէն ետք, հանդիսապետեց շարքինէքի արարողութեան և ապա հանդիսաւոր Ս. Գատարաց մատուց Ս. Այրին մէջ: — Գիշերային այս հանդիսութեանց ներկայ եղաւ Խրուսաղէմի վեհ. Մուսաֆըրը, ինչպէս նաեւ որոտ պետական և այլ բարձրաստիճան պաշտու. նաւարանի և Հիւպատոսական Մարմիններու ներկայացուցիչներ: — Արարողութիւններ վերջ գտան արեւածաղին, երբ Միաբանութիւնը, Երեկուան նախ, զգեստաւորեալ և երգեցողութեամբ, Երևադարդ գաւթիկէն անցնելով բարձրացաւ Ս. Մենդեան հայալանքը՝ նախաճաշի:

— Կարճ գաղարէ մը ետք, Միաբանութիւնը, երեկեան կարգով, համարք ելաւ դէպի Երուսաղէմ, ուր հաւառ ժամը 9ին և քարոզարան Գատրիարքարան, ուր Ամեն. Ս. Գատրիարք շայրը Ս. Մենդեան աւանիւր տուաւ ներկաներուն:

● Իսկ յերուսաղէմ, աստուտեան ժամը 4-8, Ս. Գեորգեան Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցան Ս. Մենդեան հանդիսութիւնները: Ասպ Սեղանին վրայ Ս. Գատարաց մատուց, ըստ սովորութեան, Ս. Հերեղեանապետաց վանքի Տեսչը՝ շոգը. Տ. Անուշաւան Վրդ. Զղյանեան և քարոզեց քրտան տունէն շորը: Իսկ Գեորգ. Տ. Նորայր Եպս. նախագահը շարքինէքի քրտապալոց արարողութեան:

— Նախատեսակին ի Ս. Յակոբ նախադանց Գեորգ. Տ. Նորայր Եպս.:

● Եր. 20 Յուն. Յիշատակ մեռելոց: Ընդաւել, սովորութեան համաձայն, Մայր Տաճարի Ասպ Սեղանին վրայ պատարադրեց Ասպ Թարգման շոգը. Տ. Գեորգ Վրդ. Նաւարեան:

ԶԵԿՈՅՑ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ ՀԻՍՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Գալուստ Կիւլպենկեան շինարարութեան վարչական Թորհուրդը ստորեւ կը հրատարակէ 1961 ի ներկորդ վեցամսեային մէջ կատարուած յատկացումներուն և օժանդակութիւններուն ցանկը, իբր շարունակութիւն նոյն տարւոյ Առաջին վեցամսեային վերաբերեալ Զեկոյցին՝ որ հրատարակուեցաւ 1961 Յունիսին:

Հայկական Ծերեմոց Սեկցիոնի մէջ (Յաւանքան) . —

Հայոց մեծ բարեկամ Նորվեկիացի Ֆրիտօֆ Նանսէնի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ (10 Հոկտ. 1961), և ի յիշատակ անոր, կազմուեցաւ ծրագիր մը՝ որ նպատակ ունի Սեկցիոնի շրջանին մէջ բացառապէս դժուար կայմաններու տակ ապրող ծեր հայ տարագիրներու համար կառուցանել ծերանոց մը:

Այս նախաձեռնութեան համար անհրաժեշտ գումարը միասնաբար և հաւասար չափով ստանձնեցին Տարագիրներու Նորվեկիական Կազմակերպութիւնը և Հիմնարկութիւնս՝ որ նոյն ծրագրին գործադրութեան համար յատկացուց 79,000 (եօթանասունը ինը հազար) տոլարի գումար մը, ինչ որ կը ներկայացնէ կէսը ամբողջական ծախքին՝ որ է 158,000 տոլար:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Տարագիրներու Բարձր Փոխխորհրդիւնը կը հովանաւորէ այս ծրագիրը և իբր այդ պաշտօն տուած է ղեկներու Բարեկամ Զուխցերիացիներու Միութեանն ու գլուխ հանելու անոր գործադրութիւնը:

Կեդրոնական Լինգոնի Հայկական Համայնքին . —

Իբր գործադրութիւն հայկական կարի որ համայնքներ պարունակող մեծ քաղաքներու մէջ գոյութիւն ունեցող հայկական մշակութային կեդրոնատեղիներու օժանդակելու ընդհանուր ծրագրին, 2000 (երկու հազար) սթերլինի (5600 տոլար) յատկացում մը կատարուեցաւ Լոնտոնի Հայկական Մշակութային Կեդրոնատեղիին, ամբողջացնելու համար այս վերջնոյն կահաւորումը և սարքաւորումը: Այս Կեդրոնատեղին հիմնուած է Լոնտոնի Հայկական Համայնքային Թորհուրդին ջանքերով և անկէ պիտի օգտուին տեղացի և այցելու ազգայիններ ինչպէս նաև հայ ուսանողներ:

Հայ Մշակույթի Տուն Փարիզի մէջ . —

Նոյն ծրագրին համաձայն, 17,800 Նոր Ֆրանքի կամ 3,635 (երեք հազար վեց հարիւր երեսունըրեկ) տոլարի յատկացում մը կատարուեցաւ Փարիզի Հայ Մշակույթի Տան (17 Rue Bleue, Paris), իբր օժանդակութիւն անոր կեդրոնական ջեռուցման հաստատութեան համար անհրաժեշտ եղող ծախքերուն:

Յողաշար մեքենայի մը գնում Կիլիկիոյ Կարգիկոստարանին Յօդաւանդին համար (Անքիլիս) . —

Ինչպէս նախապէս եղած էր վենետիկի և վիեննայի Միախորհրդանոց Միաբանութեան Տպարաններուն և Նյուսադէմի Հայոց Պատրիարքարանի Տպարանին համար, 20,000 (քսան հազար) տոլարի յատկացում մը կատարուեցաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Տպարան տալաշար մեքենայով մը օժտելու նպատակով:

Պողոթնի մէջ Բուժարանի մը երկնաւանդին, Հայ դպրոցականներու բժշկական խնամքին համար . —

Այս բուժարանը սահմանուած է ստեղծելու միջոցներ Պալատի Հայկական վարժարաններու մօտակառուպէս 2000 աշակերտութեան պարբերական բժշկական քննութեան, առաջին խնամքներուն ինչպէս նաև ատամնային խնամքներուն, տեղւոյն հայ բժիշկներու գործակցութեամբ:

Այս նպատակով, Կիւլպենկեան Բուժարան Հայկական վարժարաններու աշակերտներունի ստեղծման համար յատկացուեցաւ 28,000 (քսանութ հազար) տոլարի գումար մը:

Հայկական համայնքներու վարժարաններուն մարզութեան ծրագիր. —

Ինչպէս նախապէս ծանուցուած էր, Լիբանանի և Սուրիոյ Հայկական վարժարաններուն մէջ կատարուեցան նորագոյթիւններ՝ որոնց համար յատկացուեցաւ 76, 250 տոլարի գումար մը: Քաջայերուած այս աւաջին փորձին գոհացուցիչ արդիւնքէն, Հիմնարկութիւնն յատկացուց 250,000 (երկու հարիւր յիսուն հազար) տոլարի յաւելուածական գումար մը, Հայկական զանազան համայնքներու մօտաւորապէս 250 վարժարաններու մէջ նման անհրաժեշտ դատուած նորագոյթիւններ կատարելու համար:

Տեղւոյն վրայ մասնագէտներ պիտի ճշգրէն կատարուելիք նորագոյթիւնները և պիտի հսկեն գործադրութեան, նախատեսուած գումարին սահմաններուն մէջ: Յուսալի է որ հաջորաւոր հայ դպրոցականներ, աշխատանքներուն աւարտումէն յետոյ, պիտի օգտուին նոր դասարաններէ և առողջապահական նոր պայմաններէ:

Հայկական վարժարաններու օտոբաւարման և գաւաթաբակական իրեղեններու հայրայրման ծրագիր. —

Օտոբաւար համար Հայկական զանազան համայնքներու մօտաւորապէս 250 վարժարաններու արդիական պահանջներու համապատասխանող ռուսմանական և դաստիարակչական սարքաւորմամբ, Հիմնարկութիւնն 2,000,000 (երկու հարիւր յիսուն հազար) տոլարի յատկացում մը կատարեց այդ նպատակին, գործածուելու համար ըստ անհրաժեշտ դատուած պէտքերու, յետքննութեան:

Հիմնարկութեանն այս ընդհանուր օժանդակութիւնը պիտի սահմանուի դպրոցական սարքաւորման այլազան աւարականներու, որոնց մէջ են քնադատական և բնալուծական աշխատանքները: Դպրոցական շէնքերու վերանորոգման գործին հետ զուգահեռաբար, այս ծրագիրը կը ձգտի բարելաւելու Հայկական վարժարաններու մէջ տիրող ֆիզիքական պայմանները և դարմանելու դպրոցական անհրաժեշտ իրեղեններու մէջ ներկայացող թերիւնները:

ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ ՄԻՆՁԵՒ ԱՅՍՈՐ ԿԱՏԱՐՈՒԱՆ ՅԱՏԿԱՅՈՒՄՆԵՐՈՒ

Յանկ 1 Յունիս 1961 և մինչև 31 Դեկտեմբեր 1961 կատարուած յաւկացումներու

1. — Սելանիէի Երանոցին	\$ 79,000
2. — Լոնտոնի Հայկական Կեդրոնին	\$ 5,600
3. — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Տպարանին համար Տողաշարի մը գնման	\$ 20,000
4. — Փաղատտի Հայ դպրոցականներու «Կիւլպէնիէան» Բուժարանին ստեղծման համար	\$ 28,000
5. — Հայկ. վարժարաններու սարքաւորման համար	\$ 250,000
6. — Հայկ. վարժարաններու նորագոյթիւնի համար	\$ 250,000
7. — Փարիզի մէջ Մշակոյթի Կեդրոնին	\$ 3,635
Գումար	\$ 636,235
1 Յունուար 1961 և 30 Յունիս 1961 կատարուած յաւկացումներ	\$ 251,355
1961 ի մէջ կատարուած յաւկացումներու գումար	\$ 887,590
Մինչև 31 Դեկտ. 1960 կատարուած յաւկացումներու գումար	\$ 2,800,015

Լիզպոն, Յունուար 1962

ԳԱԼՈՒՍ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՒՆ

صدرها - بطريق كية الارمن الارثوذكس المدير والمحرر المسؤول - صاحب النيافة رئيس الاساقفة بايكازون أبراهيان
يناير ١٩٦٢ قطع في مطبعة دير الارمن - القدس العدد ١

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem, Armenian Patriarchate, Jerusalem.
Editor - Archbishop Haigazoun Abrahamian, Armenian Convent, Jerusalem.
Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.

ԲՈՎԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Ամեն. Ս. Պատրիարք Հոր Ս. Ծննդեան պատգամը	1
ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ	
— Ս. Թարուբեան Տանարեան ներս սկսան նորոգութիւնները	3
ԿՐԾՆԱԿԱՆ	
— Յիսուսի ծնունդը	ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ 6
ԿԱՆՈՆԱԳԻՏԱԿԱՆ	
— Վարդապետութեան աստիճանները Հայ եկեղեցւոյ մէջ	«ԼՈՅՍ» 9
ՐԱՆԱՅՏԵՂԾԱԿԱՆ	
— Պատկերաւարտ	ՎՏԱՐԱՆԴԻ 13
ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ	
— Միջոցը եւ ոգին	Թրգմ. ՇԱՀԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ 15
ՏՈՄԱՐԱԳԻՏԱԿԱՆ	
— Տումար եւ Տօնացոյց	ԳԻՒՏ ՔԶՆՅ. ԱՂԱՆԵԱՆՅ 17
ձեռնում մը	ԱՆՈՒՇԱԿԱՆ ՎՐԻ. ԶՂՋԱՆԵԱՆ 21
Ս. ՏԵՂԵԱՅ ԴԻՒԱՆԷՆ	
— Լատինաց Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ	22
— Յունաց » » » »	23
— Հայոց Ս. Ծնունդը	24
Շնորհաւորական զիր՝ Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետեն	26
» » Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսեն	27
» » Քենթրուպրիի Արքեպիսկոպոսեն	27
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ	
— Եկեղեցական-Բնական	28
— Պատճառական	30
Զեկոյց Դաւուս Կիւլպենկեան Հիմնարկութեան — Հայկական Գործեր	31

ՍԻՈՆ-ի Տարեկան Բաժնեգիրն է,
բոլոր երկիրներու համար, Անգլ. Շիրին 20

Redaction of the Armenian Monthly SION

Armenian Patriarchate,

P. O. B. 4001

Old City - Jerusalem (Jordan)

1962-ի «ՍԻՈՆ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Երուսաղեմէն

Գերշ. Տ. Հայրիկ Եպս. Աստուծոյն՝ Հոգւ. Տ. Նշան Վրդ. Փափազեանին (Նիւ Ճըրզի),
Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Պողոսեան՝ Պողոսեան Գրատան (Հալէպ):

Տիար Հարություն Աղամանին (Տօրքէսթըր):

Հոգւ. Տ. Մուշոց Վրդ. Բարիլուսեան՝ Տիար Մովսէս Խաչիկեանին (Նիւ Ճըրզի):

Հոգւ. Տ. Շահէ Վրդ. Աճէմեան՝ Օր. Միլինէ Գովանճեանին (Պրիւքսէլ):

Հոգւ. Տ. Անուշաւան Վրդ. Ջըջմեան՝ Տիար Երուանդ Մանուկեանին (Հալէպ):

Հոգւ. Տ. Գէորգ Վրդ. Նազարեան՝ Տիար Նազար Նազարեանին (Քէշրոն):

Հոգւ. Տ. Գեղամ Արք. Ջաքարեան՝ Տիար Յակոբ Ջաքարեանին (Պէյրուսթ):

Հոգւ. Տ. Վաչէ Արք. Իգնատիոսեան՝ Տիար Սարգիս Իգնատիոսեանին (Հալէպ):

Ուրարակի Բրգ. Յովնանէս Այվազեան՝ Տիար Յարութիւն Այվազեանին (Պէյրուսթ):

Ուրարակի Բրգ. Միհրան Յովնանէսեան՝ Տիար Յարութիւն Ջմրութեանին (Թաւրիզ):

Տիար Մուրատ Մանուկեան՝ Տիար Միհրան Գալպիտեանին (Լոնտոն):

Տիար Մովսէս Ճանոյեան՝ Տիար Յակոբ Ճանոյեանին (Արևմտ. Գերմանիա):

Տիար Յակոբ Թաքաւրեան՝ Տիար Նշան Առաքելեանին (Ալեքսանդրիա):

Տիար Նշան Ինկիլիբեան՝ Թաշնոց Բոյնին (Ճիպէյլ, Լիբանան):

Տիկին Մէրի Քէօրօղլանեան՝ Տիկին Թաքուհի Քէօրեանին (Ուօթըրթառն):

Ինքնիշխան

Արթ. Տ. Գրիգոր Քհյ. Աւագեան՝ Արթ. Տ. Ե. Քհյ. Ինճէեանին (Սան Ֆրանչիսկո):

Պաղատեան

Հոգւ. Տ. Դաւիթ Վրդ. Սահակեան՝ Տիար Վահան Սահակեանին (Կալկաթա):

Տիար Լևոն Յովհաննէսօֆ՝ Տիար Սահակեան Յովհաննէսօֆին (Լոնտոն):

Ս. Էջմիածնէն

Գերշ. Տ. Հայկազուն Արքեպս. Աբրահամեան՝ Տիար Հայկ Օհաննէսեանին (Դանիբը):

Տիար Անուշաւան Սիմոնեանին (Պէյրուսթ):

Պիլիպիսի

Հոգւ. Տ. Ներսէս Վրդ. Բապունճեան՝ Տիար Սարգիս Բապունճեանին (Պէյրուսթ):

Փարիզէն

Գերշ. Տ. Սերգեյ Եպս. Մանուկեան՝ Տիար Արշակ Սարգիսեանին (Ֆրէզնո):

Տիար Մարութ Յովհաննէսեանին (Մօնթէվիտէօ):

Հիւս. Ամերիկայէն

Հոգւ. Տ. Հայկասիկ Վրդ. Պայրամեան՝ Տիար Սարգիս Ենիգոմշեանին (Անթիլիաս):

Արթ. Տ. Վարդան Քհյ. Աւագեան՝ Տիար Տիգրան Պաքալեանին (Նիւ Ճըրզի):

Արթ. Տ. Արամի Քհյ. Աշեան՝ Տիար Յակոբ Յարութեանին (Ֆրէզնո):

Տիար Կարապետ Հօփլամազեան՝ Տիար Պարսամ Պարսամեանին (Տիթթոյթ):

Տիար Հայկ Մարտիրոսեան՝ Տիար Արսէն Հոկոսեանին (Ֆլորիսթա):

Տիար Պետրոս Գանճալեան՝ Հոգւ. Տ. Սմբատ Արք. Լախանեանին (Լոս Անճէլէս):

Տիկին Աննա Ուրիլմարն՝ Տիկին Սուլթան Եւսուֆեանին (Ամերիկա):

Օր. Խանըմ Սարգիսեան՝ Տիար Մարտիրոս Գարբիէլեանին (Սան Ֆրանչիսկո):

Ֆրէզնոյի Հանրային Մատենադարանին:

» Ս. Երթորդսթիւն Նիւեյքսթոն Մատենադարանին:

Հար. Ամերիկայէն

Հոգւ. Տ. Կիւրիկ Վրդ. Դարբիկեան՝ Տիար Միլիթար Դարբիկեանին (Նիւ Եորք):